

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Diplomová práce

Oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat,
předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení

Zpracoval: Jan Sobota

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Jan Kocina, PhD.

Plzeň, 2022

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jan SOBOTA**
Osobní číslo: **R17M0291P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhnout důkazy v trestním řízení**
Zadávací katedra: **Katedra trestního práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Výklad základních pojmů
3. Vývoj právní úpravy a posilování zásady kontradiktornosti
4. Současná právní úprava
5. Možné problémy při vyhledávání a prověřování důkazů advokátem
6. Komparace se zahraniční úpravou
7. Změny navrhované ve věcném záměru trestního řádu
8. Závěr

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- CÍSAŘOVÁ, Dagmar; FENYK, Jaroslav; GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0.
- DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 2 svazky. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7552-600-7.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: Leges, 2018. 864 s. ISBN 978-80-7502-278-3.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 8.vyd. Praha: Leges, 2020, 1358 s. ISBN 978-80-7502-395-7.
- VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 666 . ISBN 978-80-7400-321-9.
- VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7.

Vedoucí diplomové práce:

Doc. JUDr. Jan Kocina, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce:

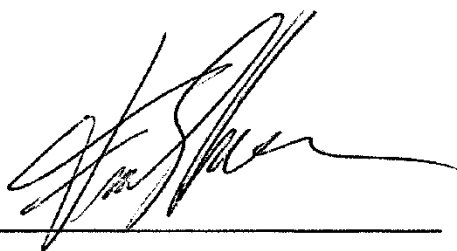
25. února 2021

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2022

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

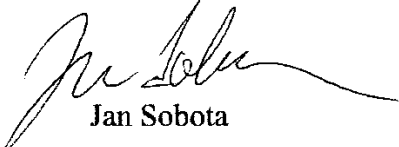

Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci „*Oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení*“ zpracoval samostatně, a že prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, jsem vyznačil způsobem pro vědecké práce obvyklým.

Plzeň, březen 2022

Jan Sobota

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. JUDr. Janu Kocinovi, PhD., za cenné rady a připomínky při vedení práce. Také bych zde chtěl poděkoval své rodině, bez jejíž podpory by vypracování této práce a úspěšné absolvování studia nebylo možné.

Obsah

Úvod	1
Kapitola 1. Vymezení základních pojmů	3
<i>1. Dokazování v trestním řízení</i>	3
1.1. Účel dokazování a základní pojmy důkazního práva.....	3
1.2. Předmět a rozsah dokazování	6
1.3. Důkazní prostředky	11
1.3.1. Obecně	11
1.3.2. Výpověď svědka	12
<i>2. Advokát v trestním řízení</i>	13
2.1. Obecně k právům a povinnostem advokáta.....	13
2.2. Postavení advokáta v trestním řízení.....	15
Kapitola 2. Posilování kontradiktornosti řízení a vývoj právní úpravy	17
<i>1. Pronikání kontradiktorních prvků do českého trestního řízení</i>	17
1.1. Zásada legality a zásada vyhledávací	17
1.2. Kontradiktornost řízení a rovnost zbraní.....	18
1.2.1. Obecně	18
1.2.2. Názory teorie.....	19
1.2.3. Judikatura ESLP a Ústavního soudu ČR.....	20
1.2.4. Shrnutí.....	23
<i>2. Vývoj právní úpravy</i>	23
2.1. Právní úprava před rokem před rokem 1994	23
2.2. Novela trestního řádu zákonem č. 292/1993 Sb.	25
2.3. Další vývoj právní úpravy	27
Kapitola 3. Současná právní úprava	28
<i>1. Obecně k právní úpravě de lege lata</i>	28
1.1. Zásada materiální pravdy a princip kontradiktornosti.....	28
1.2. Vyhledávání, předkládání a navrhování důkazů advokátem v trestním řízení.....	29
1.3. Provádění důkazů stranami řízení	32

2. Postup advokáta při výkonu jednotlivých oprávnění	33
2.1. Vyhledání důkazu	33
2.2. Prověření důkazu	35
2.3. Předložení důkazu a navržení jeho provedení	42
2.4. Provedení důkazu	47
Kapitola 4. Možné problémy při vyhledávání a prověřování důkazů advokátem	49
1. Navržení výsledku svědka bez jeho prověření	49
2. Rozpory ve výpovědi svědka	50
3. Odmítnutí důkazu orgány činnými v trestním řízení.....	51
4. Kárná odpovědnost advokáta	54
5. Trestný čin maření spravedlnosti.....	56
Kapitola 5. Komparace se zahraniční úpravou	61
1. Právní úprava ve Spojených státech amerických.....	61
2. Právní úprava ve Slovenské republice.....	63
Kapitola 6. Věcný záměr trestního řádu	66
1. Rekodifikace trestního řízení	66
2. Aktuální znění navrhovaných ustanovení	66
Závěr.....	69
Resumé	71
Seznam použité literatury	73
Seznam použitých právních předpisů.....	74
Seznam použité judikatury	75
Seznam dalších použitých zdrojů.....	75

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá oprávněním advokátů vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhnout důkazy v trestním řízení. Toto oprávnění bylo do českého trestního řádu přidáno a postupně rozšiřováno několika novelami po roce 1989, ačkoliv již před těmito novelami bylo v teorii diskutováno, jakým způsobem se může obhajoba a další strany trestního řízení podílet na procesu dokazování a vyvíjet vlastní procesní aktivitu a aktivní obhajobu.

V průběhu let následujících po pádu komunistického režimu byl trestní řád postupnou novelizací přizpůsobován standardům a zásadám vyplývajících připojení se České republiky ke společenství demokratických právních států. Tato změna se dotkla i trestního řízení, ve kterém se mimo jiné postupně oslabovala inkviziční zásada a s tím spojená ústřední role soudu v dokazování, a naopak došlo k pronikání kontradiktorních prvků do trestního řízení a posílení postavení stran. Jedním z projevů těchto změn je právě oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhnout důkazy.

Cílem práce je představit teoretická východiska a vývoj právní úpravy probíraného oprávnění, aktuální právní úpravu a potenciální problémy při její aplikaci a v neposlední řadě nabídnout srovnání s úpravou v zahraničí a výhled de lege ferenda.

Diplomová práce je rozdělena na šest kapitol, které se dále člení na jednotlivé části. První kapitola práce se zabývá výkladem základních pojmů, které úzce souvisí s tématem diplomové práce a jsou v ní dále používány. V první části je podán obecný výklad o problematice dokazování v trestním řízení, o jeho účelu a pojmosloví, a o průběhu, předmětu a rozsahu dokazování v jednotlivých stadiích trestního řízení. Dále je v této části pojednáno o důkazních prostředcích, s důrazem zejména na svědeckou výpověď, která je v rámci zpracovávaného tématu nejrelevantnější a také nejproblematictější. Druhá část první kapitoly se stručně zabývá postavením advokáta, a to jak z obecného pohledu vyplývající z úpravy v zákoně o advokacii, tak jeho konkrétní roli v trestním řízení, jeho právy a povinnostmi.

Ve druhé kapitole jsou představeny některé základní zásady trestního řízení, které souvisí s probíraným oprávněním advokátů, a změny, kterými tyto zásady

prošly při postupné novelizaci, která ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva zavedla do českého trestního řízení prvky kontradiktornosti. Ve druhé části této kapitoly je pak předesťřen legislativní vývoj jednotlivých ustanovení trestního řádu, ve kterém se tato změna v pojetí některých zásad a v jejich chápání projevila.

Třetí kapitola představuje právní úpravu oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení de lege lata. V první části je podán obecný přehled aktuálního znění jednotlivých ustanovení trestního řádu, ze kterých vyplývá oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhopvat důkazy. Ve druhé části je pak detailně vyloženo, jakým způsobem advokát při výkonu těchto jednotlivých oprávnění postupuje, zejména s přihlédnutím k usnesení představenstva ČAK č. 13/2004 a výkladovému stanovisku Nejvyššího státního zastupitelství poř. č. 9/2004. V této části je také zmíněna možnost provedení důkazu stranou v řízení před soudem, která na probírané téma přímo navazuje a úzce s ní souvisí.

Čtvrtá kapitola navazuje na výklad kapitoly třetí a představuje rozličné problémy, které při výkonu oprávnění advokáta mohou nastat, ať už na straně advokáta při nedodržení zákonného postupu, ale i na straně orgánů činných v trestním řízení.

Pátá kapitola se zabývá srovnáním se zahraniční právní úpravou, konkrétně v první části s úpravou v USA a ve druhé části s úpravou na Slovensku.

Šestá kapitola představuje možný budoucí vývoj právní úpravy oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení.

Kapitola 1. Vymezení základních pojmů

1. Dokazování v trestním řízení

1.1. Účel dokazování a základní pojmy důkazního práva

Primárním účelem trestního řízení je podle § 1 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*trestní řád*“) náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů podle zákona. Tento účel je naplňován činností orgánů činných v trestním řízení, tedy takových orgánů veřejné moci, které jsou zákonem zmocněny k vyšetřování, stíhání a trestání trestné činnosti.¹ Aby mohly orgány činné v trestním řízení rozhodnout o tom, zda se určitý skutek stal nebo nestal, zda je nebo není trestným činem, a kdo je jeho pachatelem, stejně jako o dalších okolnostech, je třeba, aby se seznámily s rozhodnými skutečnostmi. Jelikož tyto skutečnosti nastaly v minulosti, nemohou se s nimi orgány činné v trestním řízení seznámit přímo, ale pouze zprostředkovaně, a to prostřednictvím procesu dokazování.²

S problematikou dokazování souvisí několik pojmů, které je vhodné hned na úvod vyložit, jelikož budou dále v práci hojně užívány. První skupinu těchto pojmů tvoří pojmy dokazování, předmět důkazu, pramen důkazu a důkazní prostředek. Trestní řád tyto pojmy nedefinuje, ani je vzájemně důsledně nerozlišuje, když v řadě ustanovení užívá pojem „důkaz“, ačkoli je z okolností zřejmé, že je řeč o „důkazním prostředku“. Dělení těchto pojmů je tedy spíše záležitostí teorie.³

Dokazování je tedy proces, prostřednictvím kterého se orgány činné v trestním řízení seznamují se skutkovými okolnostmi, které jsou základem pro jejich další postup a rozhodnutí. Tyto skutkové okolnosti označujeme jako předmět důkazu. Informace o těchto skutkových okolnostech je nutno získat z jejich zdroje, který označujeme jako pramen důkazu a způsob, kterým orgány činné v trestním řízení tuto informaci získávají z jejich zdrojů se nazývá důkazní prostředek. Tedy

1 Orgány činné v trestním řízení jsou podle § 12 odst. 1 trestního řádu soud, státní zástupce a policejní orgán.

2 FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0. s. 343

3 Tamtéž, s. 345

např. důkaz, jehož pramenem je svědek, lze získat důkazním prostředkem svědecké výpovědi, důkaz, jehož pramenem je věc, lze získat důkazním prostředkem ohledání věci apod.⁴

Pojem důkaz označuje informaci získanou z důkazního prostředku, která je výsledkem procesu dokazování, tedy např. obsah svědecké výpovědi, poznatky získané ohledáním věci, informace vyplývající z přečtení listiny apod. Na základě takto získaných informací posléze orgány činné v trestním řízení vydávají meritorní či procesní rozhodnutí.⁵

Můžeme tedy shrnout, že procesem dokazování získávají orgány činné v trestním řízení prostřednictvím důkazních prostředků informace obsažené v pramenech důkazů, které vypovídají o skutkových okolnostech události nastalé v minulosti. Informace takto získané označujeme jako důkazy a na základě volného hodnocení těchto důkazů orgány činné v trestním řízení následně v řízení vydávají rozhodnutí.

Procesu dokazování se neúčastní pouze orgány činné v trestním řízení, ale i další strany trestního řízení.⁶ Strany se dokazování účastní tím, že mohou být pramenem důkazu, nebo jsou v § 89 odst. 2 větě druhé trestního řádu přímo zmocněny důkaz vyhledat, předložit nebo navrhnout jeho provedení.⁷

Druhá kategorie pojmů souvisí s jednotlivými fázemi dokazování, které se v teorii člení na vyhledání, opatření, provedení, procesní zajištění, prověrku a hodnocení důkazu. Opět se jedná o pojmy spíše teoretické a umělé, kdy se jednotlivé fáze dokazování často vzájemně prolínají anebo i spadají v jeden okamžik.⁸

4 ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. s. 348-349

5 FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0. s. 346

6 Stranou řízení se podle § 12 odst 6 rozumí osoba, proti níž se řízení vede, poškozený a zúčastněná osoba.

7 FENYK, J. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7. s. 878

8 ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. s. 365

Vyhledáním důkazu se rozumí vypátrání pramene důkazu a identifikace jeho nositele, zejména tedy půjde o identifikaci svědků skutku, listin, zvukových záznamů, videozáznamů apod., které mohou nést informace o skutkových okolnostech. Důkazy vyhledávají zpravidla orgány činné v trestním řízení, postupnými novelizacemi trestního řádu byla ale posílena účast dalších stran řízení na vyhledávání důkazů.⁹

Od vyhledání důkazu je potřeba odlišit jeho opatření, tedy získání faktické dispoziční moci nad důkazem. To, že strana v souladu se zákonem vyhledala důkaz, nemusí ještě nutně znamenat, že tento důkaz může v souladu se zákonem i opatřit. Tak např. advokát nemůže odejmout listinu osobě, kterou má u sebe a která by mohla sloužit jako listinný důkaz. Takovou osobu může advokát pouze požádat o její dobrovolné vydání.¹⁰

Provedení důkazu je takový postup, kterým se z vyhledaného nositele či pramene důkazu získává v něm obsažená informace. Informace musí být z pramene důkazu získána zákonem určeným způsobem. Trestní řád tento způsob stanoví zvláště v ustanoveních o jednotlivých důkazních prostředcích. Zpravidla by většina důkazů měla být provedena v řízení před soudem, kde spočívá těžiště dokazování.¹¹

Procesním zajištěním je takový postup orgánů činných v trestním řízení, kterým zachycují do protokolu podle § 55 trestního řádu informace z provedených důkazů. K procesnímu zajištění jsou oprávněny pouze orgány činné v trestním řízení, tedy policejní orgány a státní zástupce v přípravném řízení, a předseda senátu v řízení před soudem, nikoliv strany nebo obhájci.¹²

Prověrkou důkazů se zjišťuje kvalita a spolehlivost těchto důkazů, zjišťuje se vzájemná propojenost jednotlivých důkazů a jejich význam, a zkoumají se případné formální vady důkazu a rozpory mezi jednotlivými důkazy, které jsou

9 PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 1344

10 VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7. s. 399

11 ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. s. 366

12 VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7. s. 399

následně odstraňovány např. cestou doplnění znaleckého posudku, vysvětlením rozporů ve svědecké výpovědi apod. Na prověrku navazuje a částečně s ní splývá fáze hodnocení důkazů.¹³

Hodnocení důkazů je vyvození závěrů plynoucích z provedených důkazů, tedy vytvoření si představy o skutkovém ději proběhlém v minulosti, o tom, zda a jak ke skutku došlo, kdo jej spáchal a o dalších skutečnostech.¹⁴ Hodnocení důkazů se řídí zásadou volného hodnocení důkazů zakotvené v § 2 odst. 6 trestního řádu, podle které „*Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.*“ Procesně závazně důkazy hodnotí pouze orgány činné v trestním řízení, tedy pouze tyto orgány jsou zákonem nadány na základě vyhodnocení provedených důkazů závazně rozhodnout o věci. Důkazy ale hodnotí také obviněný, jeho obhájce a další strany trestního řízení, kteří se na základě svého hodnocení důkazů rozhodují o svém dalším postupu v řízení.

1.2. Předmět a rozsah dokazování

Při dokazování je třeba odpovědět na dvě otázky, a to *co* je třeba dokázat, a jaké množství a kvalita důkazů je k prokázání skutečnosti zapotřebí.¹⁵ První otázka definuje předmět dokazování, otázka druhá pak rozsah dokazování.

Předmět dokazování je vymezen v § 89 odst. 1 trestního řádu následovně:

(1) V trestním stíhání je v nezbytném rozsahu třeba dokazovat zejména:

- a) zda se stal skutek, v němž je spatřován trestný čin,*
- b) zda tento skutek spáchal obviněný, případně z jakých pohnutek,*
- c) podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu,*
- d) podstatné okolnosti k posouzení osobních, rodinných, majetkových a jiných poměrů obviněného,*

13 Tamtéž, s. 366

14 PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 1343

15 PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 1319

e) *podstatné okolnosti umožňující stanovení následku, výše škody způsobené trestným činem a bezdůvodného obohacení,*

f) *okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.*

Jak naznačuje použití slova *zejména*, jedná se pouze o demonstrativní výčet, jelikož okruh záležitostí, které je třeba dokázat se mění v závislosti na stadiu trestního řízení a v závislosti na individuálních okolnostech a povaze konkrétního případu. V souladu se zásadou *iura novit curia* (soud zná právo) nejsou předmětem dokazování právní předpisy České republiky a mezinárodní smlouvy uveřejněné ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv. Podle ustanovení § 9 odst. 1 trestního řádu předmětem dokazování dále nejsou otázky, o nichž pravomocně rozhodl jiný soud nebo státní orgán, nejde-li o posouzení viny obviněného.¹⁶

Rozsahem dokazování se rozumí množství a kvalita důkazů, kterými má být určitá skutková okolnost dokázána. Ustanovení § 89 odst. 1 trestního řádu stanoví, že uvedené skutečnosti je třeba dokazovat v „*nezbytném rozsahu*“. To samé vyplývá i ze základních zásad trestního řízení, kdy § 2 odst. 5 stanoví ve větě první, že „*Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.*“ Opět tedy bude na posouzení orgánu činném v trestním řízení, aby zvážil, v jakém rozsahu je nezbytné určitou skutečnost dokázat, s ohledem na individuální okolnosti konkrétního rozhodovaného případu a na stadium řízení, ve kterém je rozhodováno.¹⁷

Předmět a rozsah dokazování tedy není stejný ve všech stadiích trestního řízení. Je tomu tak z důvodu, že každé ze stadií trestního řízení slouží jinému účelu, a liší se tedy i úroveň prokázání skutkových okolností, kterou je třeba splnit, aby mohlo být vydáno určité rozhodnutí. V tomto ohledu je nejzásadnější rozdíl mezi přípravným řízením a hlavním líčením.

16 FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0. s. 354-355

17 PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. *Trestní řád I: komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 1319

Přípravné řízení lze dále dělit na fázi prověřování a fázi vyšetřování. Fáze prověřování předchází rozhodnutí policejního orgánu o zahájení trestního stíhání a činnost policejního orgánu směřuje tedy ke zjištění, zda okolnosti odůvodněně nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a že jej spáchala určitá osoba, proti které má být podle § 160 odst. 1 trestního řádu trestní stíhání zahájeno. Dokazování ve fázi prověřování se tedy zaměřuje na zjištění, zda byl spáchán trestný čin a u které osoby je dán důvod ji podezřívát z jeho spáchání. Zahájením trestního stíhání je zahájen také úsek přípravného řízení pojmenovaný v § 161 odst. 1 trestního řádu jako vyšetřování. „*Vyšetřování je jádrem přípravného řízení, v němž si orgány je konající opatřují podklad pro své rozhodnutí, kterým je buď podání obžaloby anebo postoupení věci, podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, přerušeni nebo zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby.*“¹⁸ Jelikož je v této fázi řízení již jednáno s konkrétně určeným obviněným, uplatní se v plném rozsahu jeho právo na obhajobu. Obviněný, respektive jeho obhájce tedy mohou navrhnout důkazy, a orgánům činným v trestním řízení je v § 164 odst. 3 trestního řádu stanovena povinnost takto navrhané důkazy pečlivě přezkoumat. Ustanovení § 164 odst. 3 trestního řádu dále stanoví povinnost orgánů činných v trestním řízení vyhledávat a případně provádět důkazy bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného. V průběhu celého přípravného řízení jsou vyhledávány a procesně zajišťovány důkazy pro jejich pozdější hodnocení v řízení před soudem.¹⁹

V souvislosti s přípravným řízením je nutné ještě zmínit skutečnost, že se fakticky může konat ve třech různých podobách, přičemž v každé z těchto forem se uplatní jiné postupy, což se dotýká i procesu dokazování. Těmito druhy přípravného řízení jsou standartní přípravné řízení, rozšířené přípravné řízení a zkrácené přípravné řízení.²⁰

Před výkladem o druzích přípravného řízení je ale vhodné nejprve vyložit pojmy neodkladný úkon a neopakovatelný úkon.

18 ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. s. 362

19 JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: Leges, 2018. 864 s. ISBN 978-80-7502-278-3. s. 392

20 Tamtéž, s. 383

Neodkladný úkon je podle § 160 odst. 4 věty první trestního řádu „*takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání.*“ Definicí neopakovatelného úkonu obsahuje § 160 odst. 4 věta druhá trestního řádu, podle které jde o „*takový úkon, který nebude možno před soudem provést.*“ Trestní řád dále neuvádí konkrétní příklady nebo výčet případů, které by tyto legální definice naplnily, proto bude v každém jednotlivém případě záležet na posouzení orgány činnými v trestním řízení, zda se jedná o úkon neodkladný nebo neopakovatelný. V protokolu o provedení takového úkonu je pak třeba vždy zdůvodnit, v čem byla neodkladnost či neopakovatelnost úkonu spatřována.²¹

Cílem standartního přípravného řízení je objasnění základních skutkových okolností důležitých pro rozhodnutí.²² Ve standartním přípravném řízení je tak omezena možnost výslechu svědků. Podle § 164 odst. 1 věty třetí lze svědka vyslechnout pouze v případě, že se jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon, že jde o výslech osoby mladší 18 let, jde o výslech osoby, jejíž schopnosti správně a úplně vnímat, zapamatovat si nebo reprodukovat jsou s ohledem na její psychický stav pochybnosti, anebo v případě, že zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že na svědka by mohl být pro jeho výpověď vyvíjen nátlak. Jinak lze svědka vyslechnout pouze v případě, že z jiného důvodu hrozí, že „*bude ovlivněna jejich výpověď nebo schopnost zapamatovat si rozhodné skutečnosti nebo schopnost tyto skutečnosti reprodukovat, zejména je-li pro složitost věci odůvodněn předpoklad delšího trvání vyšetřování.*“

Rozšířené přípravné řízení je upraveno v § 168 až § 170 trestního řádu. Koná se při vyšetřování trestných činů, o kterých koná řízení v prvním stupni krajský soud, tedy trestných činů uvedených v § 17 trestního řádu. V rozšířeném přípravném se omezení výslechu svědků neuplatní a svědky je tedy možné vyslýchat podle potřeby.

21 STŘÍŽ, I. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7. s. 1229

22 PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář. 7. doplněné a přepracované vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 1321

Naproti tomu ve zkráceném přípravném řízení je možné vyslyšet svědky jen v případě, že jde o neodkladný a neopakovatelný úkon.²³

Těžiště dokazování leží po novele provedené zákonem č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (dále jen „*velká novela*“), v hlavním líčení.²⁴ Toto vyplývá i ze zásady bezprostřednosti zakotvené v § 2 odst. 12 trestního řádu. Toto ustanovení stanoví, že „*Při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném, vazebním a neveřejném zasedání smí soud přihlédnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny.*“ Zásada bezprostřednosti tedy zaručuje, že obviněnému bude v plné míře umožněno uplatnit právo na obhajobu, bude se moci vyjádřit ke všem prováděným důkazům a ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu, jak vyžaduje § 33 odst. 1 trestního řádu, případně mu může být umožněno jednotlivý důkaz provést (§ 215 odst. 2 trestního řádu). Stejně tak je zásada bezprostřednosti důležitá i pro samotný soud, kterému je při jejím dodržení umožněno se co nejvěrněji seznámit se skutkovými okolnostmi případu a učinit takový závěr o skutkovém stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Obdobně konstatoval i Ústavní soud České republiky v nálezu sp. zn. III. ÚS 1980/13, ve kterém uvedl, že: „*Zásady přímosti (§ 2 odst. 11 trestního řádu) a bezprostřednosti (§ 2 odst. 12 trestního řádu) jakožto stěžejní zásady dokazování v trestním řízení zajišťují, aby skutkový stav byl hodnocen tím soudem, který důkazy provádí a který je tak o jejich obsahu a vzájemných souvislostech nejlépe informován. Zároveň posilují ústavně zaručená práva obhajoby, která může na provádění důkazů a jejich potenciální přehodnocení bezprostředně reagovat.*“²⁵ Nedodržení zásady bezprostřednosti může mít podle tohoto nálezu Ústavního soudu za následek porušení ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod²⁶ (dále jen „*Listina*“).

23 JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: Leges, 2018. 864 s. ISBN 978-80-7502-278-3. s. 384

24 FENYK, J. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7. s. 873

25 Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1980/13

26 Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Ve zkratce lze tedy shrnout, že předmět a rozsah dokazování je závislý na povaze konkrétní věci a na stadiu trestního řízení, ve kterém dokazování probíhá. V přípravném řízení se činnost orgánů činných v trestním řízení soustředí zejména na odůvodnění dalšího postupu (zahájení trestního stíhání, podání obžaloby, odložení věci, přerušování či zastavení trestního stíhání ad.) a na procesní zajištění důkazů pro účely řízení před soudem. Důkazy jsou v přípravném řízení prováděny jen v takovém rozsahu, který je nezbytný pro zajištění tohoto účelu. Těžiště dokazování leží v hlavním líčení, kde jsou v souladu se zásadami bezprostřednosti, volného hodnocení důkazů a za plného uplatnění práva na obhajobu provedeny důkazy, na jejichž základě soud poté rozhoduje o vině a trestu.

1.3. Důkazní prostředky

1.3.1. Obecně

Demonstrativní výčet jednotlivých důkazních prostředků, tedy způsobů, kterými jsou důkazy získávány ze svých pramenů, je obsažen v § 89 odst. 2 trestního řádu. Toto ustanovení stanoví ve větě první, že: „*Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání.*“ Trestní řád dále v § 104a-§ 104e upravuje tzv. zvláštní způsoby dokazování, tedy konkrétně konfrontaci, rekognici, vyšetřovací pokus, rekonstrukci a prověrku na místě. Tyto zvláštní způsoby dokazování mají blíže ke kriminalistickým metodám, než k důkazním prostředkům a nejsou zmíněny v § 89 odst. 2 věta první.²⁷

Sporná je povaha tzv. operativně pátracích prostředků upravených v § 158b-§ 158f, tedy předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta. Zatímco J. Jelínek řadí operativně pátrací prostředky mezi důkazní prostředky²⁸, opačného názoru je např. J. Fenyk, podle kterého jsou operativně pátrací prostředky pouze způsoby, jakými se zajišťují důkazy, které jsou posléze prováděny jako jiné důkazní

27 FENYK, J. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7. s. 876

28 JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní.* 4. vyd. Praha: Leges, 2018. 864 s. ISBN 978-80-7502-278-3. s. 451

prostředky, např. listinné důkazy nebo výsledky svědků.²⁹ Stejným způsobem vykládá povahu operativně pátracích prostředků i P. Vantuch v učebnici autorského kolektivu vedeného P. Šámalem.³⁰

1.3.2. Výpověď svědka

Úprava důkazního prostředku výsledku svědka je obsažena v § 97-§ 104 trestního řádu. Svědkem je podle § 97 trestního řádu taková osoba, která byla orgánem činným v trestním řízení předvolána, aby vypovídala o tom, co je jí známo o trestném činu a o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení. Povinnost dostavit se a vypovídat jako svědek má každá řádně předvolaná osoba. Svědkem nemůže být obviněný, orgán činný v trestním řízení, pomocná osoba, znalec ani advokát vykonávající činnost v dané věci. Pro způsobilost vypovídat jako svědek není rozhodné, zda je osoba zletilá nebo nezletilá, stížená fyzickou nebo mentální poruchou, dočasného i trvalého rázu, ani jiné, podobné okolnosti. Zásadní je požadavek, že osoba musí být schopna zřetelně vnímat jev, o kterém má podat svědectví a o tom, co vnímala, řádně vypovědět. Posouzení, zda konkrétní osoba tyto požadavky splňuje, je úkolem orgánů činných v trestním řízení.³¹

Povinnost dostavit se na předvolání k orgánu činnému v trestním řízení mají všechny osoby, včetně těch, jejichž výslech je zakázán podle § 99 trestního řádu a osob, které mají právo odepřít výpověď podle § 100 trestního řádu. Výjimka z této povinnosti platí podle § 10 odst. 1 trestního řádu pouze pro osoby požívající diplomatické imunity a výsady. Na rozdíl od povinnosti dostavit se na předvolání, povinnost vypovídat jako svědek neplatí obecně. Výjimku z ní tvoří případy zákazu výslechu a případy, kdy má osoba právo odepřít výpověď. Ustanovení § 99 trestního řádu stanoví, že svědek nesmí být vyslechnut o okolnostech, týkajících se utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem, jež je povinen zachovat v tajnosti, případně tehdy, jestliže by svou výpovědí porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti. Těchto povinností může být svědek zproštěn

29 FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0. s. 376

30 ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. s. 418

31 FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0. s. 384-387

příslušným orgánem. Podle § 100 trestního řádu mohou výpověď odepřít příbuzný obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh a dále osoby v případě, že by „výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozcenci, osvojiteli, osvojeci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní.“ Odepřít vypovídat jako svědek nemůže ten, kdo má podle trestního zákoníku oznamovací povinnost k trestnému činu, kterého se výpověď týká. Z Ústavy dále vyplývá právo poslanců, senátorů a soudců Ústavního soudu odepřít svědectví o skutečnostech, o kterých se dozvěděli v souvislosti s výkonem mandátu či funkce.³²

2. Advokát v trestním řízení

2.1. Obecně k právům a povinnostem advokáta

Posláním advokáta je poskytování právních služeb a výkon dalších činností označovaných jako výkon advokacie. Základním právním předpisem, který upravuje výkon advokacie a práva a povinnosti advokátů je zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o advokacii“). Tento zákon mimo jiné vymezuje, kdo se může stát advokátem či advokátním koncipientem, za jakých podmínek a jakými formami lze advokacii vykonávat, základní práva a povinnosti advokátů a advokátních koncipientů, vztah advokáta a jeho klienta, a dále upravuje činnost advokátní komory a její vztah k advokátům.

Klíčová povinnost advokáta vyplývá z § 16 zákona o advokacii, který stanoví, že:

(1) Advokát je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta však není vázán, jsou-li v rozporu s právním nebo stavovským předpisem; o tom je advokát povinen klienta přiměřeně poučít.

32 Tamtéž, s. 387-390

(2) Při výkonu advokacie je advokát povinen jednat čestně a svědomitě; je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné.

Ustanovení zákona a stavovských předpisů tedy mají přednost před pokyny klienta. Pokyn klienta, který by byl v rozporu se zákonem nebo stavovským předpisem nesmí advokát vykonat. Pokud by klient i nadále trval na provedení takového pokynu, může advokát v souladu s ustanovením § 20 odst. 2 zákona o advokacii vypovědět smlouvu o poskytování právních služeb.³³

Advokát je povinen uplatnit v rámci zákonných prostředků v zájmu klienta vše, co považuje za prospěšné. V případě, že pokyny klienta jsou podle názoru advokáta v rozporu s tímto prospěchem, a pro klienta by byl podle něj vhodnější jiný postup, je úkolem advokáta srozumitelně vysvětlit klientovi, proč takový jiný postup navrhuje a jaké následky by případně mohl mít postup podle klientových představ. Bude-li klient nadále trvat na svém postupu, může být na místě zvážit, zda tím nebyla narušena důvěra mezi advokátem a klientem, což je také důvodem k výpovědi smlouvy o poskytování právních služeb podle § 20 odst. 2 zákona o advokacii.³⁴

Podle ustanovení § 53 odst. 3 zákona o advokacii je advokát vázán, vedle zákona a v jeho mezích pokyny klienta, také stavovskými předpisy, které Česká advokátní komora vyhlásila ve Věstníku České advokátní komory.

V neposlední řadě je advokát v souladu s ustanovením § 17 zákona o advokacii povinen při výkonu advokacie (ale nejen při něm) postupovat tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu. Za tímto účelem je zejména povinen dodržovat pravidla profesionální etiky, která jsou stanovena Usnesením představenstva České advokátní komory č. 1/1997, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (dále jen „etický kodex“).

33 ČÁP, P. In: SVEJKOVSKÝ, J. a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 633 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7179-248-2. s. 106-108

34 Tamtéž

2.2. Postavení advokáta v trestním řízení

Advokát, může v trestním řízení poskytovat právní služby ve více rolích. Nejčastěji advokát v trestním řízení vystupuje jako obhájce obviněného, a to jako obhájce zvolený podle § 37 trestního řádu, či jako obhájce ustanovený podle § 38 trestního řádu. Dále se ale advokát může účastnit trestního řízení jako zmocněnec poškozeného a také jako zmocněnec zúčastněné osoby podle § 50 odst. 1 trestního řádu. V neposlední řadě advokát samozřejmě může poskytovat právní služby jako obhájce v řízení proti mladistvému a v řízení proti právnické osobě.³⁵

Obhájcem může být podle § 35 odst. 1 trestního řádu pouze advokát. Právo na obhájce vyplývá přímo z ústavního pořádku, konkrétně z čl. 37 odst. 2 Listiny, který stanoví, že každý má právo na právní pomoc mimo jiné při řízení před soudy. Dále pak čl. 40 odst. 3 Listiny stanoví konkrétně pro trestní řízení, že obviněný má právo hájit se sám nebo pomocí obhájce. Základním posláním advokáta, jakožto obhájce obviněného, je svojí odbornou pomocí obviněnému přispět k rovnosti stran v trestním řízení a vyrovnání nepoměru mezi obviněným a orgány činnými v trestním řízení, které mají ve většině případů k dispozici nepoměrně větší množství zdrojů, a to jak materiálních a personálních, tak odborných.³⁶

Kromě povinností, které obhájci s ohledem na jeho advokátský stav vyplývají ze zákona o advokacii a stavovských předpisů, stanoví další povinnosti obhájci trestní řád v § 41 odst. 1 trestního řádu a to následovně:

Obhájce je povinen poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívat k hájení jeho zájmů prostředků a způsobů obhajoby uvedených v zákoně, zejména pečovat o to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují, a tím přispívat ke správnému objasnění a rozhodnutí věci.

V dalších odstavcích § 41 trestního řádu jsou stanoveny také některá oprávnění obhájce. Obhájce může mimo jiné činit za obviněného návrhy, podávat za něj žádosti a opravné prostředky, nahlížet do spisů, účastnit se vyšetřovacích

35 SVEJKOVSKÝ, J. MACKOVÁ, A., VYCHOPEŇ, M. a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 332 s. ISBN 978-80-7400-659-3. s. 165

36 Tamtéž, s. 164

úkonů (a to, na rozdíl od obviněného, již od zahájení trestního stíhání).³⁷ Další práva jsou obhájci přiznána i v dalších ustanoveních trestního řádu.

Poskytuje-li advokát právní služby jako zmocněnec poškozeného, je mimo jiné oprávněn za poškozeného činit návrhy, podávat za něj žádosti a opravné prostředky a být přítomen vyšetřovacím úkonům, při nichž mají být objasněny skutečnosti důležité pro uplatnění práv poškozeného.³⁸ Obdobná práva má advokát, který poskytuje právní služby jako zmocněnec zúčastněné osoby.³⁹

37 ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. s. 220

38 FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0. s. 258

39 Tamtéž, s. 260

Kapitola 2. Posilování kontradiktornosti řízení a vývoj právní úpravy

1. Pronikání kontradiktorních prvků do českého trestního řízení

1.1. Zásada legality a zásada vyhledávací

České trestní řízení je, stejně jako celý právní řád ČR, součástí kontinentálního právního systému, a jako takové je ovládáno zásadou legality a zásadou vyhledávací. Oproti tomu v anglo-americkém právním systému převažuje v trestním řízení zásada oportunity a zásada kontradiktorního dokazování.⁴⁰

Ustanovení § 2 odst. 3 trestního řádu, ve kterém je zásada legality zakotvena, stanoví, že:

Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon, přímo použitelný předpis Evropské unie nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.

V procesu ovládaném zásadou legality tedy státní zástupce zpravidla nemá možnost zvážit, zda určitý trestný čin, o němž se dozvěděl bude nebo nebude stíhat. Výjimkou z tohoto pravidla je např. postup při využití tzv. odklonů v trestním řízení, tedy narovnání a podmíněné zastavení trestního stíhání, jejichž využití je ponecháno na posouzení státního zástupce. Některé trestné činy nesmí být stíhány přímo ze zákona. Jedná se např. o případy, kdy poškozený nedá souhlas ke stíhání, je-li ho zapotřebí, podezřelý je osobou vyňatou z působnosti orgánů činných v trestním řízení podle § 10 trestního řádu, či z jiných důvodů uvedených v § 11 trestního řádu.⁴¹

Zásada vyhledávací je vyjádřena v § 2 odst. 5 trestního řádu, který mimo jiné stanoví, že:

V přípravném řízení orgány činné v trestním řízení objasňují způsobem uvedeným v tomto zákoně i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve

40 ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. s. 129

41 KMEC, J. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7. s. 10-11

prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. V řízení před soudem státní zástupce a obviněný mohou na podporu svých stanovisek navrhnout a provádět důkazy. Státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného. To nezbavuje soud povinnosti, aby sám doplnil dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí.

Z této zásady tedy vyplývá, že orgány činné v trestním řízení mají povinnost obstarat veškeré potřebné důkazy samy, i bez součinnosti dalších stran řízení. V přípravném řízení se zásada vyhledávací uplatňuje plně a státní zástupce a policejní orgán vyhledávají důkazy bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného, tedy dokazování provádí objektivně. V řízení před soudem pak státní zástupce dokazuje vinu obžalovaného, a to jak na základě důkazů uvedených v obžalobě či návrhu na potrestání, tak případně na základě opatření dalších důkazů, které nebyly opatřeny nebo provedeny v přípravném řízení. V případě nečinnosti stran v řízení před soudem má soud povinnost provést dokazování tak, aby spolehlivě a bez důvodných pochybností zjistil skutkový stav a mohl ve věci rozhodnout.⁴²

1.2. Kontradiktornost řízení a rovnost zbraní

1.2.1. Obecně

Postupnou novelizací trestního řádu, o které bude pojednáno ve druhé části této kapitoly, bylo průběžně posilováno postavení stran, zejména obhajoby, které byla přiznávána rozsáhlejší oprávnění, kterými může mít vliv na proces dokazování, může se dokazování aktivně účastnit a zásadně tak ovlivnit výsledek celého řízení a rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. Těmito změnami byl tedy posilován princip kontradiktornosti trestního řízení a princip rovnosti zbraní.

Tyto principy v současnosti nejsou v České republice zakotveny na zákonné úrovni v trestním řádu výslovně, nenajdeme je tedy např. ve výčtu základních zásad trestního řízení v § 2 trestního řádu. Trestní řád obsahuje pouze úpravu jednotlivých institutů a oprávnění stran z těchto principů vyplývajících. K vymezení pojmu a obsahu těchto zásad je tedy nutno využít jednak zdroje teoretické a jednak také

42 ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. s. 112-113

judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „*ESLP*“) k čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod⁴³ (dále jen „*Úmluva*“).

1.2.2. Názory teorie

Pojem zásady kontradiktornosti je pojmem v teorii vykládaným často, ale ne vždy stejně. Někteří autoři, mezi nimi např. P. Šámal⁴⁴, spojují či přímo ztotožňují kontradiktornost trestním řízení se sporným trestním řízením (adversárním řízením), které je využíváno zejména v právních řádech zemí common law. Podle jiných autorů však zásada kontradiktornosti v rámci kontinentálních právních řádů je ve skutečnosti vyjádřením řady rozličných institutů, které nemusejí nutně vyplývat ze sporu mezi stranami řízení, ale jejich účelem je posílení práva na obhajobu. K těmto institutům se řadí zejména rovnost stran řízení, právo nahlížet do spisů, právo navrhnout důkazy a vyjadřovat se k důkazům předložených protistranou apod. J. Chylo popisuje kontradiktornost jako právo strany řízení znát důkazy a materiály protistrany a mít možnost se k nim vyjádřit a zpochybnit je, a dále právo stran navrhnout, předkládat a opatřovat důkazy, listiny a vyjádření na podporu svých tvrzení s cílem ovlivnit rozhodnutí ve věci.⁴⁵

Obdobně je kontradiktornost v podmínkách kontinentálního trestního procesu popsána i v komentáři k trestnímu řádu. Podle J. Fenyka je účelem takto pojaté kontradiktornosti posílení práva na obhajobu a je jedním z prostředků, který má přispět k nalezení skutkového stavu nejvíce se blížícího objektivní realitě. Naopak uplatnění principu kontradiktornosti v kontinentálním právním systému nemá za cíl změnu podstaty trestního řízení odklonem od inkvizičního procesu ke spornému adversárnímu procesu, jak jej zná trestní řízení v zemích common law.⁴⁶

Ohledně kontradiktornosti trestního řízení lze tedy shrnout, že je možné jej vykládat dvěma způsoby; buď jako specifický druh řízení, ve kterém je

43 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

44 Mulák, J. Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe, *Bulletin advokacie*, 2019, 3, s. 35

45 CHYLO, J. Kontradiktornost' v trestnom konaní z pohľadu obhajcu. In: GRIVNA, T. a kol. *Právo na obhajobu. Teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 302 s. ISBN 978-80-7380-593-7. s. 234-235

46 FENYK, J. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7. s. 223

rozhodováno na základě sporu stran řízení, které samy opatřují a předkládají důkazy, přičemž rozhodující orgán (soud) do tohoto dokazování zásadně nijak nezasahuje, nebo jako subjektivní právo stran řízení na kontradiktornost procesu, jakožto součásti širšího práva na spravedlivý proces, které zahrnuje další dílčí

oprávnění stran řízení.⁴⁷

Zásada kontradiktornosti vyplývá ze širšího principu tzv. rovnosti zbraní, je ve vztahu k tomuto principu zásadou zvláštní. Principu rovnosti zbraní zabezpečuje rovnost stran řízení v možnosti jejich seznámení se s důkazy a argumenty protistrany, v možnosti vyjádřit se k těmto důkazům a argumentům a možnosti navrhnout a předkládat vlastní důkazy na podporu svých tvrzení.⁴⁸

1.2.3. Judikatura ESLP a Ústavního soudu ČR

Ustanovení čl. 6 odst. 1 věta první Úmluvy stanoví, že každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě projednána. V čl. 6 odst. 3 jsou poté uvedena jednotlivá minimální práva, která náleží každému, kdo je obviněn z trestného činu. Jedním z těchto práv je právo uvedené pod písm. d), které stanoví, že obviněný má právo „*vyslychat nebo dát vyslychat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě.*“ Obdobné právo vyplývá i z čl. 14 odst. 3 písm. e) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, který stanoví, že každý, kdo je obviněn z trestného činu má právo, „*aby provedl výslech nebo dal provést výslech svědků proti sobě a aby měl možnost účasti a výslechu svědků svědčících v jeho prospěch za stejných podmínek jako u svědků svědčících proti němu*“.⁴⁹

47 GALOVCOVÁ, I. Uplatnenie zásady kontradiktórnosti pri dokazovaní v trestnom konaní. In: JELÍNEK, J. a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. 1. vydání. Praha: Leges, 2018. 536 s. ISBN 978-80-7502-287-5. s. 131-132

48 CHYLO, J. Kontradiktórnost' v trestnom konaní z pohľadu obhajcu. In: GRÍVNA, T. a kol. *Právo na obhajobu. Teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 302 s. ISBN 978-80-7380-593-7. s. 235, poznámka pod čarou č. 406

49 Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Pojem rovnost zbraní (equality of arms) se začal v judikatuře ESLP objevovat v 60. letech 20 století.⁵⁰ ESLP označil tento princip jako přímou součást práva na spravedlivý proces (fair trial) podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.⁵¹ Rovnost zbraní přímo neobsahuje specifická práva stran, ale zaručuje jejich spravedlivé uplatnění a rovnost stran v těchto právech. Tedy např. v případě, že je jedna strana oprávněna předkládat důkazy nebo má právo se vyjadřovat k řízení, je třeba, aby v souladu s principem rovnosti zbraní měla tuto možnost i protistrana.⁵² Jinými slovy: „*Princip rovnosti zbraní, který je jedním z prvků širší koncepce spravedlivého procesu, vyžaduje, aby každé ze stran byla dána přiměřená příležitost předložit svoji záležitost za podmínek, které ji nestaví do podstatné nevýhody vůči protistraně.*“⁵³

Pojem kontradiktornost řízení (adversial trial) se v judikatuře ESLP začal objevovat na konci 80. let a postupně byl více a více spojován s principem rovnosti zbraní. Z požadavku na kontradiktornost řízení vyplývá právo strany řízení zpochybnit tvrzení a důkazy protistrany, a tedy logicky i být s těmito tvrzeními a důkazy seznámen.⁵⁴ Obhajobě z principu kontradiktornosti vyplývá právo být přítomen řízení a právo zpochybňovat tvrzení a důkazy obžaloby a předkládat důkazy vlastní.⁵⁵

Uvedený výklad kontradiktornosti a principu rovnosti zbraní je v judikatuře ESLP konstantní do dnes.⁵⁶

50 SUMMERS, S. J. *Fair Trials : The European Criminal Procedural Tradition and the European Court of Human Rights*. Oxford, Portland: Hart Publishing, 2007. 188 s. ISBN 978-1-84113-730-8. s. 104

51 Např. Rozsudek ESLP ze dne 27. 6. 1968 ve věci Neumeister v. Rakousko, stížnost č. 1936/63, § 22, Rozsudek ESLP ze dne 17. ledna 1970 ve věci Delcourt v. Belgie, stížnost č. 2689/65, § 28

52 SUMMERS, S. J. *Fair Trials : The European Criminal Procedural Tradition and the European Court of Human Rights*. Oxford, Portland: Hart Publishing, 2007. 188 s. ISBN 978-1-84113-730-8. s. 105

53 Rozsudek ESLP ze dne 3. 3. 2000 ve věci Krčmář v. Česká republika, stížnost č. 35376/97, § 39. Dále také např. Rozsudek ESLP ze dne 18. 3. 1997 ve věci Foucher v. Francie, stížnost č. 22209/93, § 34, Rozsudek ESLP ze dne 19. 9. 2017 ve věci Regner v. Česká republika, stížnost č. 35289/11, § 146

54 SUMMERS, S. J. *Fair Trials : The European Criminal Procedural Tradition and the European Court of Human Rights*. Oxford, Portland: Hart Publishing, 2007. 188 s. ISBN 978-1-84113-730-8. s. 110-111

55 Tamtéž, s. 113

56 Rozsudek ESLP ze dne 16. 11. 2021 ve věci Kikabidze v. Gruzie, stížnost č. 57642/12, § 41, 42

Z požadavku na rovnost zbraní a kontradiktornost řízení ale ESLP nedovojuje nutnost zavedení adverzálního řízení známého ze zemí common law, jak byl popsán výše. ESLP také stanovil, že tyto zásady se neuplatňují absolutně a bezvýjimečně. Je úkolem národního zákonodárství a soudů, aby zajistily, uplatnění práva na obhajobu v souladu s těmito principy, zároveň je ale třeba důsledně šetřit práva dalších účastníků řízení. Tak např. je třeba postupovat velice citlivě při konfrontaci oběti sexuálního útoku a obviněného, kdy omezení výslechu takové oběti obviněným nemusí být porušením těchto principů.⁵⁷ Stejně tak není porušení těchto zásad skutečnost, že v řízení nejsou provedeny všechny důkazy nebo vyslechnuti všichni svědci, které obhajoba navrhne. Obecně je tedy na národních soudech, aby v každém případě posoudily předložené důkazy a důkazy, jejichž provedení navrhuje obhajoba.

Zásady kontradiktornosti a rovnosti zbraní označil za základní zásady trestního řízení i Ústavní soud ČR v nálezu sp. zn. III. ÚS 239/04. Zde ale zároveň uvedl, že jakkoli jde o zásady významné, nejde o zásady jediné, a tedy mohou za určitých okolností kolidovat s jinými zásadami trestního řízení, zejména se zásadou vyhledávací, zásadou hospodárnosti a zásadou rychlosti řízení. V takových případech je potřeba kontradiktornost a rovnost zbraní proporcionálně omezit. Stejně tak se podle názoru Ústavního soudu kontradiktornost a rovnost zbraní neuplatní v celém řízení stejně, ale zejména v přípravném řízení je možné, že se neuplatní plně. „Zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní platí pro trestní řízení jako celek, avšak neuplatňují se ve všech stadiích trestního řízení a při všech procesních úkonech stejně intenzivně. Nejúplněji se prosazují v hlavním líčení, eventuálně ve veřejném zasedání soudu, v nichž se rozhoduje o nejdůležitějších meritorních otázkách trestního řízení, tj. o vině a o trestu. V těchto procesních formách lze vytvořit reálné předpoklady (procesní, organizační i faktické) pro široké a reálné uplatnění těchto zásad. Naproti tomu při provádění úkonů v přípravném řízení nelze zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní vždy plně uplatnit, pokud by jimi byly popřeny jiné legitimní zájmy, zejména zájem státu na efektivitě trestního stíhání.“⁵⁸

57 Rozsudek ESLP ze dne 28. 5. 2015 ve věci Y. v. Slovinsko, stížnost č. 41107/10, § 106

58 Nález Ústavního soudu sp.zn. III. ÚS 239/04

Tento názor Ústavní soud zopakoval i v nálezu sp. zn. III. ÚS 3221/09.

1.2.4. Shrnutí

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že podle názoru ESLP, Ústavního soudu ČR, tak i (většiny) teorie, nelze požadavek na kontradiktornost trestního řízení a rovnost zbraní vykládat jako odklon z kontinentálního a inkvizičního trestního řízení k trestnímu procesu spornému ve smyslu jeho podoby ze zemí common law. Z těchto principů pouze vyplývá požadavek na rovné postavení stran v řízení v tom smyslu, že jedna ze stran nesmí mít neopodstatněnou výhodu oproti stranám ostatní. Naplnění těchto principů má přispět k širší možnosti uplatnění jednotlivých oprávnění stran, což na oplátku přispívá k zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností a celkové spravedlnosti řízení. V konečném důsledku je ale na zákonodárci každého státu, aby zvolil formu, jakou tyto principy do trestního řízení implementovat, a na soudech, potažmo orgánech činných v trestním řízení, aby v řízení postupovaly s ohledem na tyto principy.

Je logické, že v dnešním globalizovaném světě neexistují právní řády jednotlivých států izolovaně, ale naopak se vzájemně ovlivňují a hranice mezi právními systémy se stírají. Proto může úprava jednotlivého institutu plynoucího z principu kontradiktornosti a rovnosti zbraní v kontinentálním systému připomínat úpravu obdobného institutu, užívaného v systému anglo-saském. To ale nutně neznamená celkový odklon od kontinentální tradice. Vždy je však třeba pečlivě zvážit a posoudit, zda je takovéto „vypůjčení si“ jednotlivého institutu z úpravy jiného právního řádu vhodné, a zda je možné jej systematicky zakomponovat do komplexu ostatních zásad a tradic kontinentálního trestního řízení.

2. Vývoj právní úpravy

2.1. Právní úprava před rokem před rokem 1994

V původním znění trestního řádu z roku 1961 zněl § 2 odst. 5 takto:

Orgány činné v trestním řízení postupují tak, aby byl zjištěn skutečný stav věci, a při svém rozhodování z něho vycházejí. Objasňují se stejnou pečlivostí okolnosti svědčící proti obviněnému i okolnosti, které svědčí v jeho prospěch, a provádějí v obou směrech důkazy, nevyčkávajíce návrhu stran. Doznání obviněného

nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat a všemi dosažitelnými prostředky ověřit všechny okolnosti případu.

Ustanovení § 89 odst. 2 v původním znění trestního řádu z roku 1961 mělo následující podobu:

Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání.

Trestní řízení bylo tedy ovládáno zásadou objektivní pravdy a zásadou vyhledávací, která měla k nalezení objektivní pravdy dopomoci. Z toho vyplývá, že bylo výhradně úkolem soudu zajistit, aby byly zjištěny a dokázány všechny závažné skutečnosti. Tato zásada ale nevyklučovala možnost prokuratury a dalších stran řízení upozorňovat soud na závažné skutečnosti a činit důkazní návrhy. Dalším projevem vyhledávací zásady bylo, že prokurátor měl povinnost spolupůsobit při objasňování závažných skutečností nabízením důkazů, jak ve prospěch, tak v neprospěch obžalovaného, a to nejen v přípravném řízení, ale i po podání obžaloby a v hlavním líčení.⁵⁹

V přípravném řízení bylo úkolem orgánů konajících dokazování co nejúplněji objasnit všechny skutečnosti potřebné k posouzení skutku a dalších okolností, a za tímto účelem měly být vyhledány a provedeny všechny potřebné důkazy. V hlavním líčení poté byly prováděny a hodnoceny důkazy vyhledané a procesně zajištěné již v přípravném řízení, soud ale mohl provést důkazy další, ať už z vlastní iniciativy, ale také na návrh stran.⁶⁰

Role obhájce byla A. Růžkem popsána takto: *"Obhájce pomáhá soudu zjišťovat správný skutkový děj i správné právní posouzení tím, že poukazuje na všechny nedostatky a slabiny obžaloby a upozorňuje soud na okolnosti, které vyvracejí podezření proti obžalovanému nebo je alespoň zeslabují. Stará se o to, aby materiál, svědčící o nevině anebo o menší vině obžalovaného, byl úplný a aby*

59 RŮŽEK, A. a kol. *Československé trestní řízení*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1982. Učebnice. s. 140

60 Tamtéž, s. 149-150

byl řádně zhodnocen a obviněný, aby nebyl odsouzen na základě nepřesvědčivých a neúplných důkazů."⁶¹

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že ačkoliv bylo trestní řízení v tomto období ovládáno striktně vykládanou zásadou vyhledávací a zásadou objektivní pravdy, byla (alespoň v teorii) připouštěna možnost, že se na procesu dokazování a zejména na navrhování důkazů budou podílet vedle soudu i strany řízení, zejména tedy prokurátor a obhajoba. Toto mělo dopomoci soudu ke zjištění objektivní pravdy. V praxi ale tato teoretická možnost spoluúčasti na dokazování zůstávala nevyužita.⁶²

Znění výše uvedených ustanovení zůstalo nezměněné až do účinnosti novely provedené zákonem č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, tedy do 1. ledna 1994.

2.2. Novela trestního řádu zákonem č. 292/1993 Sb.

První legislativní změna dotýkající se ustanovení trestního řádu souvisejících s rozebíranou problematikou byla provedena zákonem č. 292/1993 Sb. Tato novela změnila znění § 2 odst. 5 trestního řádu, který po novelizaci zněl následovně:

Orgány činné v trestním řízení postupují tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Bez návrhu stran objasňují stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch obviněného. Doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny okolnosti případu.

Touto novelou bylo tedy odstoupeno od zásady zjištění skutečného stavu věci a orgány činné v trestním řízení se při zjišťování skutkového stavu měly nově řídit zásadou zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Důvodová zpráva tuto změnu odůvodňovala poukazem na fakt, že povinnost orgánů činných

61 Tamtéž, s. 96

62 ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Praha: Codex Bohemia, 1999, 404 s. ISBN 80-85963-89-2. s. 38

v trestním řízení zjistit vždy objektivní pravdu vedla ke zbytečně rozsáhlému dokazování i zcela bezvýznamných okolností.⁶³

Do § 89 odst. 2 byla touto novelou přidána věta druhá, která stanovila, že: „Skutečnost, že důkaz nevyžádal orgán činný v trestním řízení, ale předložila jej některá ze stran, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.“

Touto změnou tedy bylo v trestním řádu výslovně zakotveno právo strany v trestním řízení předložit v tomto řízení důkaz. Dle důvodové zprávy byla věta druhá do tohoto ustanovení přidána proto, aby výslovně zakotvila povinnost orgánů činných v trestním řízení přistupovat k důkazům stejným způsobem a těmito důkazy se zabývat, bez ohledu na to, kterou stranou byly důkazy předloženy. Tato povinnost nebyla v praxi před účinností novely dodržována.⁶⁴

Novelizované ustanovení výslovně nezmiňovalo, které důkazy (resp. důkazní prostředky) je obhájce, potažmo strany, oprávněn vyhledat a předložit. Nebylo pochyb o tom, že obhájce je oprávněn obstarat důkazní prostředky ve formě věcí a listin důležitých pro trestní řízení a znaleckého posudku, který byl i výslovně zmíněn v citované důvodové zprávě. Otázkou však zůstávalo, zda je obhájce oprávněn předložit důkaz ve formě svědecké výpovědi, a jak by v takovém případě měl postupovat. Ohledně svědka, který byl v kontaktu s obhajobou přetrvávaly mezi orgány činnými v trestním řízení obavy z jeho možného ovlivnění a k jeho výpovědi bylo tedy přistupováno s rezervou. Stejně tak mezi obhájci nepanovala shoda na tom, jak přistoupit k ověření skutečností, o kterých by svědek mohl vypovědět, a také zda je nové ustanovení zmocňuje kromě předložení také k provedení důkazu.⁶⁵

Dále byl novelou do § 215 vložen nový odst. 2, kterým bylo stranám umožněno provést výslech svědka v hlavním líčení a ve veřejném zasedání. Touto změnou byla posílena kontradiktornost řízení a byla posílena role obhajoby v dokazování v řízení před soudem.⁶⁶

63 Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely trestního řádu provedené zákonem č. 292/1993 Sb., je dostupná na <http://www.psp.cz> – sněmovní tisk 535 – Poslanecké sněmovny – volební období 1992-1996.

64 Tamtéž

65 Vantuch, P. K použitelnosti důkazu, který v trestním řízení obstaral a předložil obhájce. *Bulletin advokacie*. 1996, 6-7, s. 24-33.

66 Tamtéž

2.3. Další vývoj právní úpravy

Další zásadní změnu přinesla novelizace provedená již výše zmíněnou velkou novelou, tedy zákonem č. 265/2001 Sb. Tato nejrozsáhlejší novela trestního řádu přinesla řadu změn nejen v trestním řádu, ale také v trestním zákoně z roku 1960. Znění ustanovení trestního řádu, která jsou předmětem této práce se, až na některé výjimky, nezměnila od účinnosti velké novely, proto v této části bude podán jen jejich krátký přehled a detailně budou rozebrány až v další kapitole, zabývající se právní úpravou de lege lata.

Velkou novelou byl zásadně omezen rozsah dokazování v přípravném řízení a těžiště dokazování bylo přeneseno do hlavního líčení. V přípravném řízení byla posílena role státního zástupce a v řízení před soudem byla státnímu zástupci stanovena povinnost dokazovat vinu obžalovaného, aniž by tím byla dotčena povinnosti soudu doplnit dokazování v případě, že to bude pro jeho rozhodnutí potřeba. Naproti tomu byly novelou rozšířeny možnosti stran navrhnout a provádět důkazy. Těmito změnami byla znovu posílena kontradiktornost dokazování a trestního řízení.⁶⁷

Z novelizací, které byly provedeny po účinnosti velké novely z roku 2001 je vhodné zmínit ještě alespoň novelizaci provedenou zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, kterým byla posílena práva poškozeného, konkrétně např. nové znění § 166 trestního řádu přiznává poškozenému právo na prostudování spisu a podat návrh na doplnění dokazování při skončení vyšetřování.

67 ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. s. 23

Kapitola 3. Současná právní úprava

1. Obecně k právní úpravě de lege lata

1.1. Zásada materiální pravdy a princip kontradiktornosti

Ustanovení § 2 odst. 5 trestního řádu v současnosti, po změně provedené velkou novelou, stanoví, že:

Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu. V přípravném řízení orgány činné v trestním řízení objasňují způsobem uvedeným v tomto zákoně i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. V řízení před soudem státní zástupce a obviněný mohou na podporu svých stanovisek navrhnout a provádět důkazy. Státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného. To nezbavuje soud povinnosti, aby sám doplnil dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí.

Nadále tedy platí zásada zjištění skutkových okolností bez důvodných pochybností, ukotvená ve větě první tohoto ustanovení. Tato zásada v trestním řízení ale neplatí zcela bezvýjimečně. První výjimku tvoří zjednodušené řízení před samosoudcem podle § 314b odst. 2 trestního řádu, ve kterém může soudce vyjít ze skutečností, které zadržený podezřelý prohlásí za nesporné a vysloví souhlas s tím, že tyto skutečnosti nebudou dokazovány. Druhou výjimku tvoří dohoda o vině a trestu, kterou sjednává obviněný se státním zástupcem, a soud tuto sjednanou dohodu pouze schvaluje.⁶⁸

Oproti úpravě účinné před velkou novelou nyní toto ustanovení zakotvuje součinnost stran při dokazování, tedy jejich právo nejen navrhnout provedení důkazu, ale také takový důkaz předložit s předpokladem, že následně bude důkaz touto stranou i proveden podle § 215 trestního řádu. Z ustanovení plyne odlišné

68 JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: Leges, 2018. 864 s. ISBN 978-80-7502-278-3. s. 148-149

postavení a úkoly orgánů činných v trestním řízení v přípravném řízení a v řízení před soudem. V přípravném řízení je kladen důraz na zásadu vyhledávací a státní zástupce, jakožto nestranný a nezaujatý orgán státu vyhledává všechny důkazy relevantní pro své rozhodnutí, bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného. Naproti tomu v hlavním líčení se nejširěji uplatní kontradiktornost dokazování, jelikož zde již státní zástupce má povinnost navrhnout důkazy, které prokazují vinu obžalovaného, a obžalovaný má právo (tedy nikoliv povinnost) navrhnout a případně provádět důkazy, které jeho vinu popírají nebo zmírňují. Takto rozložená práva a povinnosti stran v řízení před soudem má zaručit plné uplatnění ústavního principu presumpce nevinny a z něj vyplývajícího principu *in dubio pro reo*, jelikož obžalovaný musí být shledán nevinným, neprokáže-li státní zástupce jeho vinu bez důvodných pochybností.⁶⁹

Úlohou soudu je především tento kontradiktorní proces řídit, aby proběhl v souladu se zákonem. Soud má ale zároveň povinnost dokazování doplnit podle potřeby tak, aby mohl o věci rozhodnout, v případě, že důkazy navrhované stranami k tomuto rozhodnutí nepostačují.⁷⁰

1.2. Vyhledávání, předkládání a navrhování důkazů advokátem v trestním řízení

Oprávnění stran vyhledat, předložit a navrhnout provedení důkazu je zakotveno v § 89 trestního řádu, který v současnosti stanoví, že:

(1) V trestním stíhání je v nezbytném rozsahu třeba dokazovat zejména:

- a) zda se stal skutek, v němž je spatřován trestný čin,*
- b) zda tento skutek spáchal obviněný, případně z jakých pohnutek,*
- c) podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu,*
- d) podstatné okolnosti k posouzení osobních, rodinných, majetkových a jiných poměrů obviněného,*

69 Tamtéž, s. 151

70 Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., je dostupná na <http://www.psp.cz> – sněmovní tisk 785 – Poslanecké sněmovny – volební období 1998-2002.

e) podstatné okolnosti umožňující stanovení následku, výše škody způsobené trestným činem a bezdůvodného obohacení,

f) okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.

(2) Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.

(3) Důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení nesmí být použit v řízení s výjimkou případu, kdy se použije jako důkaz proti osobě, která takového donucení nebo hrozby donucení použila.

Věta druhá byla do druhého odstavce vložena velkou novelou trestního řádu v roce 2001. Podle důvodové zprávy byla tato věta do ustanovení doplněna, aby bylo výslovně stanoveno nejen právo strany důkaz předložit a navrhnout, ale také aktivně vyhledat.⁷¹

Strany trestního řízení jsou zákonem vypočteny v § 12 odst. 6 trestního řádu, podle kterého se stranou „rozumí ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený a v řízení před soudem též státní zástupce a společenský zástupce; stejné postavení jako strana má i jiná osoba, na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede nebo která podala opravný prostředek.“ Advokát tedy v trestním řízení není stranou, jeho oprávnění vyhledávat, předkládat a navrhnout provedení důkazu ale vyplývá v případě obhájce z ustanovení § 41 odst. 2 věta první trestního řádu a v případě zmocněnce poškozeného či zúčastněné osoby z § 51 odst. 1 trestního řádu.

I po novelizaci ustanovení § 89 odst. 2 nadále přetrvávaly nejasnosti ve výkladu tohoto oprávnění a v určování jeho mezí a přesného postupu advokáta při vyhledávání důkazů. K problematice zároveň neexistovala žádná použitelná judikatura. Z tohoto důvodu se Česká advokátní komora obrátila na Nejvyšší státní

71 Tamtéž

zastupitelství s podnětem k zaujetí stanoviska k této problematice. Nejvyšší státní zastupitelství reagovalo vydáním Stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství SL 766/2004 ze dne 14. 10. 2004, poř. č. 9/2004, ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k postupu státních zástupců ohledně výkonů práva obhájce (advokáta) postupem podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu vyhledávat a předkládat důkazy nebo navrhopvat provedení důkazů (dále jen „*Stanovisko NSZ*“). O dva dny dříve vydala Česká advokátní komora vlastní Usnesení představenstva České advokátní komory č. 13/2004 ze dne 12. října 2004, k výkonu oprávnění advokáta vyhledávat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení (dále jen „*Usnesení ČAK*“).⁷²

Oprávnění stran trestního řízení navrhopnout provedení důkazu ale vyplývá mimo obecného vyjádření v § 89 odst. 2 trestního řádu i z dalších ustanovení trestního řádu, která upravují konkrétní procesní instituty.

Významné je tak např. ustanovení § 110a trestního řádu, které stanoví:

Jestliže znalecký posudek předložený stranou má všechny zákonem požadované náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku, postupuje se při provádění tohoto důkazu stejně, jako by se jednalo o znalecký posudek vyžádaný orgánem činným v trestním řízení. Orgán činný v trestním řízení umožní znalci, kterého některá ze stran požádala o znalecký posudek, nahlédnout do spisu nebo mu jinak umožní seznámit se s informacemi potřebnými pro vypracování znaleckého posudku.

Toto ustanovení bylo do trestního řádu přidáno jeho velkou novelou v roce 2001, a to jako reakce na praxi některých orgánů činných v trestním řízení. Tyto totiž v některých případech znalecké posudky předkládané stranami, které již ze zákona nemohly odmítnout, pouze zakládaly do spisu, aniž by se s nimi jakkoliv vypořádaly a při svém rozhodování k takovým rozsudkům vůbec nepřihlížely.⁷³

Dále lze zmínit ustanovení § 166 trestního řádu, které upravuje postup při skončení fáze vyšetřování, a ve svém prvním odstavci obsahuje právo obviněného,

72 Kocina, J., Vepřek, J. Oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení, *Bulletin advokacie*. 2020, **10**, s. 71-73.

73 Vantuch, P. K znaleckým posudkům vyžádaným obhajobou po novele trestního řádu, *Bulletin advokacie*. 2002, **4**, s. 32.

jeho obhájce a poškozeného prostudovat vyšetřovací spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování, tedy navrhnout provedení dalších důkazů, v případě, že policejní orgán dospěje k závěru, že má být podána obžaloba. Pokud policejní orgán nebude považovat doplnění dokazování za nutné, návrh odmítne a vyrozumí o tom osobu, která návrh podala. Podle § 166 odst. 3 trestního řádu musí být ve spise, který policejní orgán předkládá státnímu zástupci odůvodněno, proč policejní orgán návrhům na provedení dalších důkazů nevyhověl.

V řízení před soudem předseda senátu podle § 196 odst. 4 vyzve osoby, jimž se doručuje opis obžaloby, tedy obžalovaného, jeho obhájce, poškozeného a zúčastněnou osobu, aby soudu včas sdělily návrhy na provedení dalších důkazů a okolnosti, které mají být pomocí těchto důkazů objasněny. Stejně tak po skončení dokazování v hlavním líčení je v § 215 odst. 4 trestního řádu stanovena povinnost předsedy senátu zjistit, zda strany nečiní návrhy na doplnění dokazování.

Návrhy na doplnění dokazování mohou být činěny i v řízení u odvolacího soudu. Podle ustanovení § 263 odst. 5 trestního řádu jsou k takovému návrhu oprávněny vedle státního zástupce také osoby, které mohou být rozhodnutím o odvolání přímo dotčeny, s výjimkou odvolatele.

1.3. Provádění důkazů stranami řízení

Dokazování v řízení před soudem zásadně provádí soud na základě ustanovení § 203 odst. 1 trestního řádu. Trestní řád ale v některých případech umožňuje, aby byl jednotlivý důkaz proveden některou ze stran. Konkrétně tomu tak bude v případech upravených v § 215 odst. 2 trestního řádu. Jak bylo uvedeno v části práce zabývající se vývojem právní úpravy, bylo toto ustanovení několikrát novelizováno, naposledy velkou novelou v roce 2001. Aktuálně § 215 odst. 2 trestního řádu stanoví, že:

Státní zástupce, obžalovaný a jeho obhájce mohou žádat, aby jim bylo umožněno provést důkaz, zejména výslech svědka nebo znalce. Předseda senátu jim vyhoví zejména tehdy, jestliže jde o důkaz prováděný k jejich návrhu nebo jimi opatřený a předložený; není povinen jim vyhovět, jde-li o výslech obviněného, výslech svědka mladšího než osmnáct let, nemocného nebo zraněného svědka, anebo jestliže by provedení důkazu některou z uvedených osob nebylo z jiného závažného důvodu vhodné. Jestliže je výslech stejného svědka nebo znalce

navrhován jak státním zástupcem, tak i obžalovaným nebo obhájcem, a obě strany žádají o provedení výslechu, rozhodne předseda senátu po vyjádření obou stran o tom, která z nich výslech provede. Provádění výslechu některou z uvedených stran může předseda senátu přerušit jen tehdy, není-li výslech prováděn v souladu se zákonem, na vyslýchaného je vyslýchajícím činěn nátlak nebo je výslech jím veden jiným nevhodným způsobem, anebo předseda senátu nebo člen senátu považuje za nezbytné položit vyslýchanému otázku, jejíž položení není možno odložit na dobu po provedení takového výslechu nebo jeho části.

Od účinnosti tohoto znění trestního řádu lze tedy v řízení před soudem umožnit provedení jakéhokoliv důkazu (nejen výslechu svědka) státním zástupcem, obviněným a obhájcem a zároveň je stanoven také postup, který je při provádění výslechu v řízení před soudem potřeba dodržet.⁷⁴

2. Postup advokáta při výkonu jednotlivých oprávnění

2.1. Vyhledání důkazu

K vyhledávání důkazu je advokát oprávněn od zahájení trestního stíhání, tedy od okamžiku, kdy je dán konkrétní obviněný. Před zahájením trestního stíhání může obhajoba vyhledávat důkazy při obhajobě podezřelého zadrženého policejním orgánem.⁷⁵ Při právní pomoci podezřelému, který nebyl zadržen, advokát k vyhledávání důkazů oprávněn není, a to z důvodu, že právní pomoc podezřelému není totožná právem na obhajobu, ze kterého plyne oprávnění vyhledávat, předkládat a navrhopvat důkazy.⁷⁶ Toto oprávnění advokátovi přísluší po celou dobu řízení, tedy v přípravném řízení ve fázi vyšetřování, tak poté v průběhu řízení před soudem, ale také po rozhodnutí soudu prvního stupně, až do nabytí jeho právní moci, tedy do okamžiku, kdy již není možné proti rozsudku podat řádný opravný prostředek. Toto vyplývá z ustanovení § 249 odst. 3 trestního řádu, který stanoví, že odvolání lze opřít o nové skutečnosti a důkazy. V trestním řízení tedy neplatí zásada koncentrace řízení, jako je tomu v řízení civilním a obhájce má tedy

74 JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-88-2. s. 276

75 VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7. s. 400

76 Tamtéž, s. 145

právo (a zároveň povinnost) hájit nejlepší zájmy svého klienta mimo jiné i tím, že bude nadále vyhledávat důkazy, které vyvracejí nebo zmenšují jeho vinu i po vydání prvoinstančního rozhodnutí. Navrhnout provedení nových důkazů je možné i v průběhu řízení o odvolání před odvolacím soudem, a to při přednesu odvolání a jeho odůvodnění podle § 263 odst. 5 trestního řádu, nejpozději při přednesu konečného návrhu podle § 235 odst. 3 trestního řádu.⁷⁷ Až do tohoto okamžiku tedy lze nové důkazy i vyhledávat.

Jen jako poznámku na okraj lze ještě uvést, že nové důkazy lze vyhledávat i za účelem podání návrhu na obnovu řízení podle hlavy devatenácté trestního řádu.

Skutečnosti uvedené výše platí stejně i pro předložení a navržení provedení důkazu.

Podle čl. 2 Usnesení ČAK se vyhledáním důkazu rozumí „*jak případy, kdy pramen důkazu není advokátovi znám a proto je třeba po něm pátrat, tak i případy, kdy mu je sice znám, ale jeho předpokládaný výsledek je třeba pro procesní účely ověřit; to se vztahuje na důkazy jakéhokoliv druhu.*“

Advokát může vyhledat libovolný důkazní prostředek, jehož povaha to nevylučuje. Při vyhledávání důkazů postupuje advokát především na základě informací získaných od klienta, který může advokáta informovat o svědčích, kteří by mohli vypovídat v jeho prospěch a o dalších důkazech (např. audio či video záznamech, listinách ad.), které by svědčily obhajobě.

Advokát je také oprávněn zadat znalci zpracování znaleckého posudku. Toto oprávnění je výslovně zakotveno v ustanovení § 110a trestního řádu, které bylo do trestního řádu vloženo velkou novelou.

V úvahu však dále přichází i využití služeb soukromých detektivních agentur. V takovém případě ale vyvstává problém často značných nákladů na využití takových služeb, které podle okolností mohou často i několikanásobně přesáhnout mimosmluvní odměnu advokáta. Klient by tedy v takovém případě musel s užitím soukromé detektivní agentury dát souhlas a uhrazení nákladů takto vzniklých smluvně s advokátem ošetřit. V případě, že by advokát využil služeb

⁷⁷ KOUŘIL, I. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7. s. 319

takové agentury bez vědomí či souhlasu klienta, lze důkazy, které tato agentura vyhledá následně využít v řízení, ale nebylo by možné žádat úhradu nákladů vzniklých při jeho vyhledání po klientovi.⁷⁸

S pojmem vyhledání důkazu souvisí pojem opatření důkazu, tedy taková činnost strany řízení nebo jejího právního zástupce, kterou se určitého důkazu, respektive důkazního prostředku fakticky zmocní a získá nad ním dispoziční moc.⁷⁹ Strana může opatřit takový důkazní prostředek, jehož povaha to nevylučuje. Na rozdíl od orgánů činných v trestním řízení ale strana nedisponuje žádnou donucovací pravomocí, kterou by dosáhla vydání důkazního prostředku. Stejně tak jsou strany řízení při opatřování důkazů limitovány ochranou lidských práv a svobod a nemohou tedy např. vstoupit do obydlí jiné osoby, ve kterém by se měl nacházet potřebný důkazní prostředek.⁸⁰ Vyloučeno je, aby obhajoba sama opatřila např. svědecké výpovědi nebo rekognici, konfrontaci, vyšetřovací pokus, rekonstrukci a prověrku na místě takové důkazní prostředky může strana případně pouze navrhnout orgánům činným v trestním řízení.

Podle § 89 odst. 2 věta poslední nemohou orgány činné v trestním řízení důkaz odmítnout pouze z důvodu, že jej vyhledala strana řízení.

2.2. Prověření důkazu

Dalším krokem, který advokát musí učinit poté, co důkaz vyhledá, je jeho prověření, tedy zjištění, co vyhledaný důkaz vypovídá a zhodnocení, zda je tento důkaz klientovi prospěšný či nikoliv. Strana řízení, respektive advokát není k prověřování důkazů oprávněn výslovně v ustanovení § 89 odst. 2 věta druhá trestního řádu, které hovoří pouze o vyhledání, předložení a navržení provedení důkazu. Vyplývá však z jiných, obecnějších povinností, jež jsou advokátovi zákonem uloženy. V případě obhájce tato povinnost vyplývá z povinnosti advokáta předkládat a navrhopvat pouze takové důkazy, které vyvrací nebo zmenšují vinu obviněného, a contrario obhájce tedy nesmí předložit nebo navrhnout provedení

78 Vantuch, P. K použitelnosti důkazu, který v trestním řízení obstaral a předložil obhájce. *Bulletin advokacie*. 1996, 6-7, s. 28

79 ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. s. 366

80 PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 1346

takového důkazu, který by postavení obviněného zhoršil nebo by mohl vést k vyslovení jeho viny (§ 41 odst. 1 trestního řádu). Obdobně advokát, který vystupuje v trestním řízení jako zmocněnec poškozeného nebo zúčastněné osoby může předložit nebo navrhnout provedení pouze takového důkazu, který bude jeho klientovi ku prospěchu a které přispějí k prosazení a ochraně práv a oprávněných zájmů klienta. V tomto případě tato povinnost advokátovi plyne z ustanovení § 16 odst. 1 zákona o advokacii. Aby advokát dostal těmto povinností, musí se tedy s vyhledanými důkazy obeznámit a prověřit je do takové míry, aby byl schopen předvídat jejich vliv na obhajobu obviněného, popřípadě na prosazení práv zastupované strany řízení.

U většiny důkazů (respektive jejich pramenů), které vyhledá a prověří advokát by v praxi neměly nastat problémy při jejich pozdějším předložení orgánům činným v trestním řízení. Tak např. lze jen těžko předpokládat, že prověřením obsahu listiny, zvukového nebo obrazového záznamu advokátem může být takový důkaz znehodnocen či pozměněn (odmyslíme-li si prozatím případy takové manipulace s důkazy, které by naplňovaly skutkovou podstatu trestného činu padělání a pozměnění veřejné listiny podle § 348 odst. 1 trestního zákoníku⁸¹ či maření spravedlnosti podle § 347a odst. 1 trestního zákoníku). Složitější je ale situace při prověřování skutečností, o kterých by mohl vypovídat potenciální svědek. V těchto případech některé orgány činné v trestním řízení přistupovaly k jakémukoliv kontaktu obhajoby s nevyslechnutými svědky jako k nepřipustným pokusům o ovlivnění jejich výpovědi, k výpovědi takových svědků přistupovaly již a priori skepticky a jejich svědectví přisuzovaly nižší důkazní hodnotu.^{82 83}

Osobně jsem názoru, že takový přístup orgánů činných v trestním řízení byl nepřipustný, a to již před účinností velké novely trestního řádu, která oprávnění stran vyhledat důkaz zakotvila výslovně, respektive před vydáním Usnesení ČAK a Stanoviska NSZ, které upravily postup advokátů při prověřování skutečností, o kterých může vypovídat potenciální svědek. Již před účinností velké novely totiž §

81 zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*trestní zákoník*“)

82 Vantuch, P. K použitelnosti důkazu, který v trestním řízení obstaral a předložil obhájce. *Bulletin advokacie*. 1996, 6-7, s. 28

83 JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-88-2. s. 262

2 odst. 5 trestního řádu stanovil, že orgány činné v trestním řízení objasňují skutečnosti bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či v neprospěch obviněného (ostatně stejnou povinnost stanovil § 2 odst. 5 již od počátku účinnosti trestního řádu, viz kapitola 2 část 2.1. této práce). Ustanovení § 89 odst. 2 věta druhá (dnes věta třetí), které stanovilo, že nelze odmítnout důkaz z důvodu, že ho předložila některá ze stran, bylo do trestního řádu přidáno s účinností od 1. 1. 1994, a konečně povinnost obhájce pečovat o to, aby byly objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují je v trestním řádu zakotvena od počátku jeho účinnosti.

Již před účinností velké novely tedy muselo být zjevné, že má-li obhájce dostát své povinnosti jednat pouze ve prospěch obviněného, musí před předložením nebo navržením provedení důkazu, včetně svědecké výpovědi, vhodným způsobem ověřit, zda tyto důkazy obviněnému nebudou na újmu. Pokud tedy některé orgány činné v trestním řízení předjímalý, že se obhajoba pokoušela manipulovat s potenciálním svědkem a přesvědčit ho k nepravdivé výpovědi ve prospěch obviněného, aniž by takovou domněnku měly jakkoliv relevantně podloženou, jednaly tak, dle mého názoru v rozporu s principem presumpce neviny. Pokud ne přímo formálně v rozporu s § 2 odst. 2 trestního řádu, či s čl. 40 odst. 2 Listiny, tak minimálně materiálně proti smyslu presumpce neviny.

Tento názor opírám mimo jiné o výklad k principu presumpce neviny, který poskytuje komentář k Listině základních práv a svobod. Komentář zde uvádí, že: *„Presumpce (předpoklad) neviny není pouhým příkazem, aby s obviněným bylo zacházeno jako s nevinným do té doby, než bude soudem autoritativně konstatována jeho vina za jednání, které zákon označuje za trestné. Předpoklad neviny jde mnohem hlouběji. Zasahuje do struktury dokazování a hodnocení důkazů...Předpoklad neviny je zásadním úběžníkem formujícím proces tvorby důkazního korpusu a hodnocení důkazů v jejich jednotlivosti, ale i v souhrnu, a to od počátku trestního řízení po samý konec.“*⁸⁴

84 BAŇOUC, H. In: WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol.: *Listina základních práv a svobod: Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012. 931 s. ISBN 978-80-7357-750-6. s. 814

Obdobně komentář k trestnímu řádu uvádí, že: „*Ze zásady presumpce nevinny vyplývá i požadavek na orgány činné v trestním řízení, aby bez ohledu na své subjektivní přesvědčení o vině obviněného či obžalovaného vystupovaly vůči němu nestranně a nezaújatě. Proto mají povinnost poučit obviněného v každém období řízení o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění...přezkoumávat pečlivě obhajobu obviněného a jím navrhané důkazy...*“⁸⁵ Orgány činné v trestním řízení by tedy jednaly v rozporu s takto chápaným principem presumpce nevinny, když by s obhajobou, která předložila jí prověřený důkaz, jednaly jako s někým, kdo se dopustil protiprávního jednání, aniž by jim takové jednání bylo jakkoliv prokázáno.

V případě, že by orgán činný v trestním řízení pojal podezření, že při kontaktu strany s potenciálním svědkem před navržením jeho výslechu došlo k pokusu o jeho ovlivnění, bych považoval za správný takový postup, který by vedl k prokázání takového podezření. Zejména tedy výslech takového svědka o okolnostech jeho kontaktu se stranou řízení a porovnání skutečností plynoucích z jeho výpovědi či podání vysvětlení s dalšími důkazy provedenými v řízení podle zásady volného hodnocení důkazů. Pouze v případě, že by na základě takového šetření vyplynuly důvodné pochybnosti o věrohodnosti svědka a o pravdivosti jeho výpovědi, by byl legitimní skeptický přístup k takové výpovědi či její odmítnutí a podle okolností případně další kroky vůči straně, která se takového působení na svědka dopustila.

K prověřování výpovědí potenciálních svědků se podobně skepticky stavili také obhájci, kteří se takové osoby zdráhali kontaktovat a prověřovat skutečnosti, o nichž by mohli vypovídat, z obavy, že tento postup bude shledán za nepřípustný pokus o ovlivnění svědka a jako takový sankcionován. Proto raději jako svědka běžně navrhovali osobu, se kterou se nikdy nesetkali a u které si tedy nemohli být jisti, že jejich výpověď obviněného nepoškodí.⁸⁶ Z těchto důvodů došlo k vydání již výše zmíněného Usnesení ČAK a Stanoviska NSZ.

85 ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 24

86 Vantuch, P. K použitelnosti důkazu, který v trestním řízení obstaral a předložil obhájce, *Bulletin advokacie*. 1996, 6-7, s. 28

Stanovisko NSZ vydané na základě podnětu České advokátní komory⁸⁷ detailně rozebírá problematiku postupu advokátů podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu při vyhledávání, předkládání a navrhování provedení důkazů. V první řadě v bodě I. písm. a), b) tohoto stanoviska vyslovilo Nejvyšší státní zastupitelství, s ohledem na výše vyložené interpretační problémy, zásadní názor, že je přípustné, aby advokát při výkonu oprávnění podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu zejména:

a) požádal konkrétní osobu o sdělení potřebných informací a o obsahu sdělené informace sepsal písemný záznam, popř. se souhlasem dotčené osoby pořídil zvukový nebo obrazový záznam,

b) zjišťoval, zda určitá osoba byla svědkem události, která je předmětem dokazování, požádal ji o sdělení potřebných osobních údajů a okolností vztahujících se ke skutku, o který jde, případně ji upozornil na to, že může být již v přípravném řízení slyšena jako svědek nebo od ní může být vyžádáno vysvětlení, podle povahy věci pak navrhl státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu výslech takové osoby za účelem prověření obhajoby obviněného

Ze stanoviska NSZ tedy jednoznačně vyplývá závěr, že advokáti jsou oprávněni ke kontaktu s potenciálním svědkem, kterého mohou požádat o sdělení skutečností, které vnímal vlastními smysly a o kterých by případně mohl vypovídat, o tomto kontaktu vyhotovit písemný, případně obrazový či zvukový záznam. Na základě takto zjištěných skutečností se poté mohou rozhodnout, zda osobu navrhnou orgánu činnému v trestním řízení, aby ji vyslechla jako svědka. Dále v bodě I. písm. c) NSZ uvedlo, že advokát může vyhledávat i věcné důkazy, a osoby, které mají takové důkazy v držení, může vyzvat, aby je odevzdaly policejnímu orgánu, státnímu zástupci, případně je v odůvodněných případech může požádat o jejich předložení.

Všechna činnost advokáta podle § 89 odst. 2 věty druhé musí směřovat k řádnému výkonu právní služby, musí být v souladu s etickým kodexem a nesmí směřovat k nepřípustnému ovlivňování ve prospěch obviněného (respektive poškozeného nebo zúčastněné osoby). V případě, že postup advokáta při

87 Kocina, J., Vepřek, J. Oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhnout důkazy v trestním řízení, *Bulletin advokacie*. 2020, **10**, s. 72

vyhledávání a prověřování důkazu bude vykazovat takové vady, že jeho výsledek by byl pro řízení nepoužitelný, je podle bodu II. písm. a) Stanoviska NSZ dán důvod k odmítnutí provedení takového důkazu. Takto vadný postup advokáta je podle bodu III. Stanoviska NSZ také důvodem ke zvážení k předání advokáta ke kárnému postihu podle § 66 odst. 1, 3 trestního řádu, případně v odůvodněných případech i k vyvození trestní odpovědnosti advokáta. Tento bod Stanoviska NSZ ale zároveň stanoví, že s ohledem na právo obviněného na obhajobu nemusí takto vadný postup znamenat nemožnost opatřit či provést navrhovaný důkaz, pokud by to přispělo k náležitému objasnění věci, a tedy „*případné pochybení obhájce při výkonu obhajoby nemusí mít pro obviněného jen nepříznivé důsledky.*“⁸⁸

K velice podobnému závěru jako Nejvyšší státní zastupitelství dospěla také Česká advokátní komora v Usnesení představenstva ČAK č. 13/2004, ve kterém stanovila, jak mají advokáti postupovat při realizaci oprávnění podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu. Tímto usnesením jakožto stavovským předpisem podle § 53 odst. 1 zákona o advokacii, jsou advokáti při poskytování právních služeb vázáni v souladu s § 53 odst. 3 zákona o advokacii.

Usnesení ČAK se zaměřuje zejména na nejproblematičtější oprávnění advokáta při výkonu oprávnění podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu, a to na kontaktování osoby, která by mohla uvést okolnosti důležité pro trestní řízení a na průběh případného osobního setkání s takovou osobou.

Podle čl. 3 Usnesení ČAK v případě, že advokát zjistí takovou osobu, která by mohla vypovídat, tak ji může např. písemně, telefonicky či osobně požádat o sdělení informací, které jsou jí o věci známy, případně tímto úkolem může advokát pověřit svého koncipienta či zaměstnance.

Čl. 4 Usnesení ČAK poté stanoví, že této osobě musí advokát předem sdělit, z jakého důvodu po ní tyto informace žádá a že žádá informace pravdivé a úplné, bez ohledu na to, v čí prospěch by taková informace svědčila. Dožádanou osobu advokát musí poučit, že v případě potřeby se může rozhodnout pro navržení provedení příslušného důkazu. V případě, že dožádaná osoba souhlasí s poskytnutím informací, advokát se s ní domluví na způsobu, jakým ke sdělení

88 Stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství SL 766/2004 ze dne 14. 10. 2004, poř. č. 9/2004

informací dojde a o této žádosti a jejím výsledku vyhotoví písemný záznam, který založí do klientského spisu.

Čl. 5 Usnesení ČAK stanoví, že advokát může dožádanou osobu požádat o písemné nebo osobní doplnění informací, které byly osobou poskytnuty v písemné formě. V případě, že i v takto vyžádaném doplnění nadále chybí potřebné informace a není tak možné bezpečně zjistit, jak by dožádaná osoba vypovídala před vyslychajícím, je vhodné, aby advokát navrhl osobní rozhovor.⁸⁹

Čl. 6 poté stanoví, jak má advokát postupovat v případě osobního setkání s dožádanou osobou. Zejména je zde výslovně stanoveno, že se advokát má vyhnout tomu, aby jakýmkoliv způsobem ovlivnil dožádanou osobu ve prospěch procesních zájmů zastoupeného. O osobním setkání advokát rovněž vyhotoví písemný záznam, který podepíše advokát a bude-li souhlasit, i dožádaná osoba. Osobní setkání může být se souhlasem dožádané osoby zaznamenáno také obrazem či zvukem, takový záznam poté advokát převede do písemné formy. Písemné záznamy se založí do klientského spisu. Tento záznam není listinným důkazem, který by strana mohla v řízení předložit. Jedná se jen o záznam průběhu osobního setkání, který v případě pochybností na straně orgánů činných v trestním řízení vůči advokátem navrženému svědkovi může sloužit jako doklad o tom, že svědek nebyl během osobního setkání s advokátem nijak ovlivňován a že byl poučen o tom, že má sdělit pouze pravdivé informace, bez ohledu na to, komu takové informace prospějí.⁹⁰

Osobního rozhovoru advokáta s dožádanou osobou se může se souhlasem dožádané osoby účastnit i další osoba, zejména advokátní koncipient, další advokát nebo jiný zaměstnanec advokátní kanceláře, který by sloužil jako garant korektního průběhu rozhovoru. Je ale třeba předem zvážit, zda je přítomnost další osoby vhodná s ohledem na postoj dožádané osoby, a zda by naopak nevedla ke zrušení takové schůzky ze strany dožádané osoby. Stejně citlivě je nutno přistupovat k pořizování obrazových a zvukových záznamů schůzky, které jsou z pohledu advokáta pravděpodobně nejúčinnějším prostředkem, který může případně prokázat, že osobní setkání s dožádanou osobou proběhlo korektně a bez pokusů o její

89 VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7. s. 404

90 Tamtéž, s. 405

ovlivnění. Na druhou stranu ale takové zaznamenávání rozhovoru může být dožádané osobě nepříjemné a opět může dojít až k odepření souhlasu k osobnímu rozhovoru.⁹¹

2.3. Předložení důkazu a navržení jeho provedení

Poté, co takto popsáním způsobem advokát důkaz prověří, musí zhodnotit, zda skutečnosti z něj vyplývající jsou pro jeho klienta příznivé, nebo jestli naopak mohou jeho postavení potenciálně zhoršit. Na základě tohoto zhodnocení a po konzultaci s klientem se advokát rozhodne, zda důkaz předloží, respektive navrhne jeho provedení, nebo ne. V případě, že advokát zjistí, že by provedení důkazu pozici klienta mohlo poškodit, pak takový důkaz nesmí předložit, respektive nesmí provedení takového důkazu navrhnout.

Ohledně svědecké výpovědi uvádí P. Vantuch, že „*Pokud však vyhledaná osoba uvede cokoliv, co by orgány činné v trestním řízení mohly využít proti obviněnému, nemůže obhájce navrhnout její výslech jako svědka.*“⁹² Osobně bych byl při takovém hodnocení zdrženlivější. Lze si totiž zajisté představit situaci, kdy advokátem vyhledaný a prověřený důkaz (nejen svědecká výpověď) sice např. skutečně naznačuje, že obviněný spáchal trestný čin, který mu je za kladen za vinu, což je jednoznačně skutečnost, která obviněnému škodí, a takový důkaz advokát nesmí předložit orgánům činným v trestním řízení. Stejný důkaz ale může zároveň poukazovat i např. na významné polehčující okolnosti, které by naopak při obhajobě obviněného mohly jeho pozici významně vylepšit. Dle mého názoru tedy nelze bez dalšího vyloučit předložení nebo navržení provedení důkazu pouze z důvodu, že částečně obsahuje informace, které by mohly být využity proti obviněnému, ale je potřeba přistupovat k takovému důkazu komplexně, v kontextu dalších důkazů, dosavadního průběhu řízení a zvolené taktiky obhajoby a zejména po konzultaci s obviněným a pečlivém zvážení možných důsledků předložení a provedení důkazu. Výhodou obhajoby je, že není v průběhu řízení nikterak limitována, ve které jeho fázi určitý důkaz předloží nebo navrhne jeho provedení.⁹³

91 Tamtéž, s. 404

92 Tamtéž, s. 405

93 ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4. s. 205

Je tak zcela legitimní takový postup obhajoby, kdy s předložením nebo navržením takto sporného důkazu vyčká až do chvíle, kdy lze podle dosavadního průběhu řízení očekávat výsledek pro obviněného nepříznivý a od provedení důkazu lze očekávat, že by tuto nepříznivou situaci mohl alespoň zčásti zmírnit. K tomu se obhajoba může rozhodnout až např. na konci hlavního líčení, kdy může v souladu s § 215 odst. 4 trestního řádu navrhnout doplnění dokazování, případně až v odvolání, které se může opírat o nové skutečnosti a důkazy (§ 249 odst. 3 trestního řádu).

Předložení či navržení důkazu za takovýchto podmínek považují v souladu např. s názorem F. Seiferta, který uvedl, že: „*Úkolem obhajoby je prospět klientovi. Tedy prospěch klienta je jediným cílem obhajoby. V praxi to znamená, že obhajoba činí pouze kroky, které jsou ve prospěch klienta a nesmí konat kroky v jeho neprospěch. Obhajoba vždy musí uvádět jen okolnosti, které obvinění zeslabují nebo vyvracejí. Každý úkon tedy musí obhájce vždy důsledně zvažovat a hodnotit ve všech souvislostech, a to i s výhledem do budoucnosti.*“⁹⁴ Pojem „prospěch klienta“ může být často relativní, subjektivní a mění se v závislosti na průběhu řízení. Tak důkaz, který by při provedení zkraje řízení obviněnému pravděpodobně spíše uškodil, může být při jeho provedení na konci hlavního líčení okolností, která např. zmírní uložený trest a postavení obviněného tak fakticky lepší. Vždy je však potřeba veškerý takový postup s obviněným konzultovat a úkolem obhájce, potažmo advokáta, je pečlivě klientovi vysvětlit právní stránku problému a předestřít možné varianty řešení, aby poté klient měl možnost rozhodnout o tom, co je dle jeho názoru skutečně v jeho prospěch.

Advokát tedy může předložit takový důkaz, který na základě jeho prověření vyhodnotí jako prospěšný pro svého klienta. Zároveň lze předložit pouze takový důkazní prostředek, jehož povaha to připouští. Předložit lze tedy zejména znalecké posudky, listiny, obrazové a zvukové záznamy apod. V ideálním případě advokát tyto důkazy předloží policejnímu orgánu již v průběhu přípravného řízení, aby tím pokud možno přispěl k zastavení trestního stíhání ještě před podáním obžaloby a

94 SEIFERT, F. Obhajoba je součástí spravedlnosti jako protiváha obžaloby. In: GRIVNA, T. a kol. *Právo na obhajobu. Teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 302 s. ISBN 978-80-7380-593-7. s. 100

řízení před soudem, které by s sebou pro klienta neslo další časové a finanční náklady, nemluvě o psychickém a sociálním tlaku.⁹⁵

Naopak v případě, že důkaz může procesně závazně provést jen orgán činný v trestním řízení, nemůže jej advokát přímo předložit, ale může případně navrhnout jeho provedení. Konkrétně se bude jednat zejména o důkazní prostředek svědecké výpovědi, která může být v přípravném řízení procesně účinně provedena pouze orgánem činným v trestním řízení. Dále se bude jednat o již výše zmíněné tzv. zvláštní způsoby dokazování.⁹⁶

Stejně tak advokát nemůže předložit důkaz, i když by se jednalo o důkaz listinný nebo věcný, který je ale v držení třetí osoby, která ho advokátovi odmítá dobrovolně vydat. V takovém případě by mohl advokát informovat orgán činný v trestním řízení o existenci takového důkazu a navrhnout, aby tento důkaz opatřil sám, opět ale pouze za předpokladu, že advokátovi bylo umožněno se s tímto důkazem spolehlivě seznámit a je tak schopen předvídat, jaký bude mít jeho případné provedení na řízení.

Již v části 2.1. této kapitoly bylo řečeno, že k vyhledávání, prověřování, předkládání a navrhování důkazů je advokát oprávněn po celou dobu řízení od zahájení trestního stíhání. Při navrhování provedení důkazu tak záleží na jeho posouzení věci a na zvolené taktice obhajoby. Výhodou navržení provedení důkazu již v přípravném řízení je nesporně fakt, že tímto lze v ideálním případě zabránit podání obžaloby a umožnit tak obviněnému co nejvčasnější návrat k normálnímu životu ukončením trestního stíhání. Tento postup má ale i svoji stinnou stránku, a to skutečnost, že výslech svědka navržený v přípravném řízení provádí policejní orgán a účast obhájce je zde omezena na přítomnost u výslechu takového svědka, uplatňování námitek proti způsobu vedení výslechu a kladení dodatečných otázek.⁹⁷

Další nevýhodou navržení důkazu v přípravném řízení je skutečnost, že provedení takového důkazu (zejména tedy výslechu svědka) závisí do určité míry

95 VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7. s. 407

96 PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 1344-1345

97 JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-88-2. s. 268

na vůli orgánu činného v trestním řízení, případně je výslech v přípravném řízení omezen přímo zákonem. Toto vyplývá z rozdílné úpravy provádění dokazování ve třech druzích přípravného řízení, které byly představeny výše.

Ve standartním vyšetřování je omezeno provádění svědeckých výpovědí na situace vyčtené v § 164 odst. 1 (viz kapitola 1 část 1.2.). Je tedy záležitostí zvolení taktiky obhajoby, zda již v přípravném řízení navrhnout výslech některých svědků, ačkoliv je zřejmé, že nejsou splněny tyto podmínky a k jejich výslechu v přípravném řízení s největší pravděpodobností nedojde.⁹⁸

Ve zkráceném přípravném řízení se provádí pouze neodkladné a neopakovatelné úkony. Navrhne-li tedy advokát v takovém případě provedení vyhledaného důkazu, bude s největší pravděpodobností proveden až později v řízení před soudem.⁹⁹

Naproti tomu v rozšířeném vyšetřování žádné omezení pro výslech svědků neplatí, proto obhajoba může (a chce-li zabránit podání obžaloby, tak musí) navrhnout provedení všech důkazů, které svědčí ve prospěch obviněného. V rozšířeném vyšetřování by tedy policejní orgán, případně státní zástupce, měli provést všechny důkazy, které navrhuje obhajoba, pokud nejsou zcela bezvýznamné.¹⁰⁰

V závislosti na druhu probíhajícího přípravného řízení tedy může být provedeno dokazování v rozdílném rozsahu a ve zkráceném a standartním přípravném řízení nemohou orgány činné v trestním řízení provést výslech svědka, pokud nejsou splněny zákonné podmínky. Zároveň se ale může stát, že policejní orgán neprovede výslech svědka navrhovaný obhajobou v rozšířeném vyšetřování, ačkoliv zde zákon žádné omezení nestanoví. Dít se tak může z důvodu, že policejní orgán a státní zastupitelství dají přednost rychlosti řízení, před uplatněním práv obhajoby, případně je v očích takového orgánu jediným uspokojivým cílem vyšetřování podání obžaloby, a z toho důvodu zanedbává tu část svých úkolů, které

98 VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7. s. 407

99 Vantuch, P. Kdy může obhajoba důkaz vyhledat, kdy předložit a kdy jen navrhnout jeho provedení, *Bulletin advokacie*. 2013, 7-8, s. 32

100 VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7. s. 408

mají sloužit k objasnění skutkového stavu, který bude co nejbližší odpovídat objektivní skutečnosti.¹⁰¹

Obhajoba se ale také může rozhodnout, že vhodnější bude důkaz navrhnout až v průběhu řízení před soudem. Vzdá se tím tedy možnosti dřívějšího ukončení trestního stíhání, ale výhodou tohoto postupu je, že v řízení před soudem může být provedení důkazu umožněno přímo straně, která tedy může zcela rozhodnout o způsobu vedení výslechu a může pokládat takové otázky, odpovědi, na něž považuje ze svého pohledu jako nejzásadnější a nejprospěšnější. Další výhodou je, že takový důkaz je proveden přímo a bezprostředně před soudem, který je (nebo by alespoň měl být) skutečně nezávislým orgánem.

Tato fáze trestního řízení je, jak bylo již vysvětleno, těžištěm dokazování a soud (případně i strany) tedy provede zásadně všechny důkazy navržené v obžalobě, případně později doplněné státním zástupcem, stejně jako další důkazy navrhované stranami. Soud výjimečně důkaz provést nemusí, a to v případech, kdy by provedení takového důkazu bylo zjevně nadbytečné, nevedlo by k vyjasnění skutkových okolností a nemohlo by mít vliv na posouzení a rozhodnutí ve věci. I takový postup ale musí soud řádně odůvodnit a s důkazem se vypořádat, aby tak dostal požadavkům kladeným na řízení ústavním pořádkem. Ústavní soud k právu stran navrhopvat důkazy v tomto kontextu vyslovil, že: „*Tomuto procesnímu právu účastníka odpovídá povinnost soudu nejen o vznesených návrzích rozhodnout, ale také, v případě, že jim nevyhoví, ve svém rozhodnutí vyložit vyčerpávajícím a přesvědčivým způsobem nepotřebnost či nadbytečnost takového dokazování.*“¹⁰² Obdobný názor Ústavní soud ve své judikatuře k tzv. opomenutým důkazům vyslovuje opakovaně a konzistentně. V dalším nálezu uvedl tři důvody, ze kterých může dojít k neakceptování důkazního návrhu účastníka řízení: „*Prvním je argument, podle něhož tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení. Dalším je argument, podle kterého důkaz není s to ani ověřit ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, čili ve vazbě na toto tvrzení nedisponuje vypovídací potencií. Konečně třetím je pak nadbytečnost důkazu, tj. argument, podle něhož určité tvrzení, k jehož ověření nebo*

101 Tamtéž, s. 411

102 Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 463/2000

*vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností (s praktickou jistotou) ověřeno nebo vyvráceno.*¹⁰³

Soud naopak může provést i důkazy, které žádnou ze stran navrženy nebyly, je-li to potřeba k rozhodnutí. Jinými slovy soud provádí důkazy v takovém rozsahu, aby po provedení dokazování mohl rozhodnout o skutku bez důvodných pochybností, v souladu se zásadou zakotvenou v § 2 odst. 5 věta první trestního řádu.¹⁰⁴

2.4. Provedení důkazu

Důkazy zpravidla provádí v přípravném řízení policejní orgán, v řízení před soudem poté přímo soud. Jak již ale bylo uvedeno výše, tak od novely trestního řádu provedené zákonem č. 292/1993 Sb., a ve větším měřítku od velké novely trestního řádu, umožňuje § 215 odst. 2 trestního řádu státnímu zástupci, obviněnému a jeho obhájci v řízení před soudem žádat, aby jim bylo umožněno provést jakýkoliv důkaz. V případě, že obě strany navrhnou provedení výslechu stejného svědka nebo znalce a obě strany zároveň žádají, aby jim bylo umožněno tento výslech provést, rozhodne předseda senátu na základě vyjádření stran, která z nich výslech provede. Provedení důkazu lze tedy umožnit pouze jedné ze stran u každého jednotlivého důkazu s tím, že druhá strana může po provedení výslechu pouze klást vyslýchanému doplňující otázky (§ 215 odst. 3 trestního řádu). Současná právní úprava tedy neumožňuje střídavý výslech oběma stranami řízení, čímž je podle J. Jelínka porušena rovnost stran při dokazování.¹⁰⁵

Toto oprávnění přímo navazuje na oprávnění obhajoby vyhledávat, prověřovat a navrhopvat důkazy, jelikož trestní řád v tomto ustanovení stanoví, že předseda senátu vyhově žádosti strany o provedení důkazu zejména tehdy, jde-li o důkaz prováděný k jejich návrhu nebo jimi opatřený a předložený. Naopak podle § 215 odst. 2 věty druhé, část za středníkem, soud žádosti strany o provedení důkazu vyhovět nemusí v případě, že jde o výslech obviněného, výslech svědka mladšího

103 Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 118/09

104 FENYK, J. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7. s. 192

105 JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: *Obhájce v trestním řízení.* 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-88-2. s. 276-277

než osmnáct let, nemocného nebo zraněného svědka, anebo jestliže by provedení důkazu některou z uvedených osob nebylo z jiného závažného důvodu vhodné.

Zakotvení tohoto oprávnění stran v řízení před soudem ale neznamená, že soud může přenést celé dokazování na strany. Je to stále soud, kdo provádí zásadně veškeré dokazování, čímž se v souladu se zásadou bezprostřednosti může nejlépe seznámit s rozhodnými skutečnostmi a rozhodnout na základě skutkového stavu zjištěného bez důvodných pochybností. Provedení důkazu stranou řízení je tedy pouze výjimkou v naléhavých a odůvodněných případech.¹⁰⁶

106 FENYK, J. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7. s. 223

Kapitola 4. Možné problémy při vyhledávání a prověřování důkazů advokátem

1. Navržení výslechu svědka bez jeho prověření

V předchozí kapitole bylo popsáno, jak má advokát postupovat po vyhledání svědka a jakým způsobem má ověřit skutečnosti, o kterých tento svědek potenciálně může vypovídat. Může ale nastat situace, kdy advokát osloví vyhledanou osobu s dotazem, zda je ochotna písemně nebo osobně advokátu tyto informace sdělit, a tato osoba advokáta odmítne. Vystává potom otázka, zda advokát může o takové osobě informovat orgány činné v trestním řízení a navrhnout její výslech, i když její potenciální výpověď nemohl přímo prověřit. Stejný problém nastane v případě, že se advokát dozví o listinném nebo věcném důkazu, který je v držení třetí osoby a tato advokátovi odmítne důkaz dobrovolně vydat a ani mu neumožní pouhé prověření tohoto důkazu.

Pokud by advokát navrhl důkaz i přes to, že neměl možnost jej prověřit, činil by tak více či méně „na slepo“, aniž by byl schopen adekvátně předpovědět, jaký vliv bude tento důkaz mít na další vývoj řízení a na prospěch jeho klienta. Tuto vadu nemůže zhojit ani případné ujištění klienta či jiné osoby o skutečnostech, které z důkazu mají vyplynout, či o čem by navrhovaná osoba případně vypovídala. Je totiž úkolem a odpovědností advokáta, aby se osobně a co nejspolehlivěji seznámil s obsahem důkazu, který hodlá předložit či navrhnout, a se skutečnostmi, které z něj vyplývají a nespoléhal při tom pouze na informace z druhé ruky, které mohou mít do skutečnosti velice daleko. Provedení takového důkazu bude možné opravdu jen zcela výjimečně ve chvíli, kdy je z průběhu řízení a provedených důkazů zřejmé, že obviněný bude usvědčen.¹⁰⁷

V této souvislosti je ale zároveň třeba upozornit na ustanovení čl. 6 odst. 3 etického kodexu advokáta, které stanoví, že advokát není oprávněn bez souhlasu klienta ověřovat pravdivost nebo úplnost skutkových informací klientem poskytnutých. Toto ustanovení vykládá Česká advokátní komora tak, že advokát mimo jiné není bez souhlasu klienta oprávněn ověřovat si pravdivost důkazu, který

¹⁰⁷ Vantuch, P. Kdy může obhájce důkaz vyhledat, kdy předložit a kdy jen navrhnout jeho provedení, *Bulletin advokacie*. 2013, 7-8, s. 32

má jménem klienta předložit v řízení.¹⁰⁸ Podle tohoto výkladu by tedy v případě, kdy klient advokáta informuje o osobě, které by potenciálně mohla vypovídat v jeho prospěch, ale nedá advokátovi souhlas k prověření této osoby a její výpovědi, advokát takovou osobu kontaktovat nemohl, a tedy, z výše uvedených důvodů, by ji zásadně nemohl ani navrhnout k výsledku orgánům činným v trestním řízení.

Dle mého názoru by v takovém případě bylo advokátovým úkolem pokusit se zjistit důvody, které klienta k odepření souhlasu vedou, zejména ho poučit o možné odpovědnosti za spáchání trestného činu maření spravedlnosti podle § 347a odst. 1, odst. 2 trestního zákoníku (o tom více dále v této kapitole). V případě, že by klient i nadále trval na navržení či předložení důkazu bez jeho prověření, jednalo by se s největší pravděpodobností o případ narušení nezbytné důvěry mezi advokátem a klientem a advokát by byl oprávněn postupovat v souladu s § 20 odst. 2 zákona o advokacii.

2. Rozpory ve výpovědi svědka

I když advokát řádně prověří potenciálního svědka a zjistí, že skutečnosti, o kterých by takový svědek mohl vypovídat před orgány činnými v trestním řízení, jsou prospěšné pro jeho klienta, může nastat situace, kdy advokát takto prověřenou osobu navrhne vyslechnout jako svědka, a tato osoba u výsledku vypoví něco jiného, než sdělila advokátovi. Může tedy nastat situace, kdy advokát navrhne výslech jím vyhledaného a prověřeného svědka s očekáváním, že vypoví skutečnosti pro jeho klienta přínosné, ale tento svědek následně u výsledku začne v rozporu s tímto očekáváním vypovídat v klientův neprospěch. V takovém případě je třeba se zabývat otázkou, zda a případně jakým způsobem může advokát takovou svědeckou výpověď zpochybnit a zda může využít materiály získané při prověřování výpovědi.

V první řadě je přinejmenším vhodné, aby advokát (v tomto případě konkrétně obhájce) využil svého práva podle § 41 odst. 2 trestního řádu ve spojení s § 165 odst. 2 trestního řádu, a byl přítomen výsledku jím navrženého svědka orgánem činným v trestním řízení. Pouze pokud bude výsledku svědka přítomen, může na případné rozpory v jeho výpovědi okamžitě reagovat a může využít práva

¹⁰⁸ Informace představenstva ČAK k trestnému činu maření spravedlnosti podle § 347a trestního zákoníku, *Bulletin advokacie*. 2019, 6, s. 5-6

klást vyslychanému doplňující otázky, kterým ho může konfrontovat se skutečnostmi, které mu svědek sdělil dříve. Tímto způsobem může advokát takovouto pro klienta škodlivou výpověď rozporovat a přinejmenším může vyvolat pochyby na straně orgánů činných v trestním řízení o věrohodnosti takového svědka.

Již bylo vysvětleno, že obrazové a zvukové záznamy a případná písemná komunikace mezi advokátem a prověřovanou osobou, tedy materiály, které advokát zakládá do klientského spisu, nemohou sloužit jako věcný, respektive listinný důkaz v daném řízení. Pokud ale v průběhu výslechu vznikne potřeba, je podle P. Vantucha možné, aby tyto materiály advokát poskytl vyslychajícímu k nahlédnutí (konkrétně je jako příklad uvedena nedůvěra vyslychajícího).¹⁰⁹ Jsem tedy názoru, že obdobně lze tyto materiály využít i pro konfrontaci svědka s případnými rozpory v jeho výpovědi. Advokát by tímto postupem prosazoval práva svého klienta a zároveň by přispíval k objasnění skutečného stavu věci bez důvodných pochybností, čímž by pomáhal naplnit zásadu zakotvenou v § 2 odst. 5 trestního řádu. Podobný názor uvedl i L. Pech, který ve svém článku k použitelnosti záznamu poskytnutých informací uvedl, že: „je také pravdou, že jako důkaz v trestním řízení může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, což rozhodně tento záznam je. V tomto případě se tak tento záznam nedá dát na rovnost se svědeckou výpovědí, avšak v rámci trestního řízení nelze tento záznam ignorovat.“¹¹⁰

3. Odmítnutí důkazu orgány činnými v trestním řízení

Orgány činné v trestním řízení obecně nemají stanovenou povinnost provést všechny důkazy, které jim jsou navrženy stranami. Podle § 89 odst. 2 věty poslední ale nesmí být jediným důvodem k odmítnutí důkazu skutečnost, že jej nevyhledal či nevyžádal orgán činný v trestním řízení.

Situace, kdy je orgán činný v trestním řízení oprávněn odmítnout důkaz předložený či navržný stranou jsou demonstrativně uvedeny ve Stanovisku NSZ, a to následovně:

109 VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7. s. 405

110 PECH, L. Vyhledávání důkazů advokátem v trestním řízení. In: epravo.cz [online]. 26. 2. 2009 [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/wMedavani-dukazu-advokatem-v-trestnim-rizeni-55563.html>

Důvodem pro odmítnutí provedení nebo opatření důkazu může být zejména to, že se jedná o

a) situaci, kdy dosavadní postup obhájce při vyhledání a prověření zdroje důkazu vykazuje tak zásadní vady, že je pro další řízení jeho výsledek nepoužitelný,

b) úkon neodkladný nebo neopakovatelný (§ 160 odst. 4 trestního řádu) a úkon již byl proveden v rámci prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu,

c) výslech svědka provedený před zahájením trestního stíhání, jestliže ani z podkladů předložených obhájcem nevyplývá potřeba svědka znovu vyslechnout (§ 164 odst. 4 trestního řádu),

d) případ, kdy úkon je objektivně neproveditelný, nebo

e) úkon je nadbytečný.

Z tohoto výčtu by neměly nastat interpretační obtíže v bodech b), c), d). Naproti tomu body a), a e) je třeba se zabývat blíže, jelikož obsahují neurčité pojmy („zásadní vady“, „nadbytečnost“), které musejí být interpretovány, a touto interpretací může dojít ke zúžení práva stran podle § 89 odst. 2 věty druhé.¹¹¹

Odmítnutí důkazu podle bodu a) odůvodňuje Stanovisko NSZ tím, že na činnost obhájce (a obecně advokáta v trestním řízení, pozn. autora) se vztahují stejné zásady, jako na orgán činný v trestním řízení a jeho postup tedy nesmí být v rozporu se zákonem. Odmítnut by tedy mohl být takový důkaz, který by při jehož vyhledávání, opatřování a prověřování by advokát např. porušil zákonem chráněná práva jiných osob, naplnil by svým jednáním skutkovou podstatu některého trestného činu, porušil etická pravidla advokáta apod.¹¹²

Problém ale nastává v okamžiku, kdy se orgány činné v trestním řízení rozhodnou odmítnout potenciálně zásadní důkaz, který by mohl mít značný vliv na jejich další postup a rozhodnutí, a to z důvodu pouhého podezření, že při jejich vyhledávání a prověření postupoval advokát nezákonně. Jsem názoru, že na tento

111 Tamtéž

112 Stanovisko NSZ poř. č. 9/2004, s. 15

problém nelze poskytnou jednoznačnou odpověď a představit všeobecně použitelný postup, který by měly orgány činné v trestním řízení dodržet. Záležet bude na okolnostech každého individuálního případu, konkrétně zejména na tom, do jaké míry je toto podezření podloženo, o jaký důkaz se jedná, zda je možné tento důkaz povést až v řízení před soudem, aniž by byla ohrožena jeho vypovídací hodnota, a nechat tak rozhodnutí o jeho přípustnosti na soudu ad. V ideálním případě by při takovém podezření orgány činné v trestním řízení daly podnět České advokátní komoře k prošetření postupu advokáta, případně by samy zahájily kroky trestního řízení, pokud by se jednalo o podezření z trestného činu. Podle výsledku takového prošetření by poté mohly rozhodnout o provedení či naopak odmítnutí předloženého důkazu. Tento postup samozřejmě může trvat velmi dlouho, čímž by mohlo dojít k porušení principu hospodárnosti a rychlosti řízení, a tedy, jak jsem již napsal výše, bude třeba v každém jednotlivém případě posuzovat všechny okolnosti ve vzájemné souvislosti a poměřovat jednotlivé zásady a práva.

Problémy s širokou interpretací mohou nastat také v bodu e), tedy u úkonu nadbytečného. Účelem existence tohoto důvodu pro odmítnutí je eliminace obstrukčních a irelevantních návrhů ze strany obhajoby a dalších stran řízení, které mají za cíl pouze prodloužit řízení a oddálit rozhodnutí, např. o podání obžaloby. Zde je problematická skutečnost, že orgány činné v trestním řízení posuzují, zda je důkaz nadbytečný, ještě před jeho provedením, tedy před zjištěním, o čem důkaz vypoví a jaký může mít vliv na řízení. Zde se shodují s názorem P. Vantucha, který uvádí, že *„jakýkoliv odhad týkající se významnosti či úplné bezvýznamnosti prováděných důkazů před jejich provedením nezřídka selhává. K závěru, zda je důkaz významný či zcela bezvýznamný, lze spolehlivě dospět až po provedení důkazu, nikoliv před jeho provedením.“*¹¹³ Osobně bych tedy považoval za vhodnější, kdyby byl formulace bodu e) zněla např. *„úkon je zcela zjevně nadbytečný“*. Tím by byly eliminovány zřejmé obstrukční návrhy a zároveň by bylo stranám umožněno dosáhnout provedení důkazů, které pokládají v určitou chvíli za prospěšné a účelné.

113 VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7. s. 412

Závěrem této části lze tedy shrnout, že ačkoliv zákon i Stanovisko NSZ umožňuje orgánům činným v trestním řízení v určitých případech odmítnout provést důkaz navrhovaný stranou, nelze důvody k takovému odmítnutí vykládat extenzivně a zásadně by měly být provedeny všechny důkazy stranami navržené. I v případech, kdy je dán důvod k odmítnutí důkazu je však potřeba postupovat pečlivě a zvažovat všechny okolnosti případu a odůvodněnost odmítnutí. V žádném případě není možné odmítat důkazy paušálně a byl by zcela nelegitimní takový postup orgánů činných v trestním řízení, kdy by jednostranně selektovali pouze důkazy potvrzující vyšetřovací verzi a stranu obžaloby.¹¹⁴ K podobnému názoru dospěl také Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 617/2000, ve kterém mimo jiné uvedl, že „není v pravomoci kteréhokoli orgánu činného v trestním řízení provádět podle vlastních kritérií předběžnou selekci (nabízených) důkazů a upravovat tak důkazní situaci podle vlastní úvahy a volby, příp. z daných důkazů a priori preferovat ty, které potvrzují zvolenou skutkovou verzi.“¹¹⁵ a že „jestliže vyšetřovatel zamítl stěžovatelův návrh na doplnění vyšetřování jen proto, že usoudil, že navrhovaný důkaz by vyzněl pravděpodobně "ve prospěch obviněných" a že by jeho provedením "nedošlo k zásadnímu zvratu důkazní situace" a že nadále "by zde stála dvě tvrzení proti sobě" (č. l. 126), šlo o postup a rozhodnutí, která jsou nejen v rozporu se základními principy trestního řízení (§ 2 odst. 4, 5 tr. ř.), ale nadto jako porušující ústavně zaručené zásady blíží se až k hranici libovůle v rozhodování.“¹¹⁶

4. Kárná odpovědnost advokáta

V případě, že by advokát při postupu podle § 89 odst. 2 trestního řádu jednal v rozporu s některým z předpisů, které se této problematiky dotýkají (např. trestní řád, trestní zákoník, zákon o advokacii, Usnesení ČAK, etický kodex advokáta ad.), je možné, že podle intenzity tohoto rozporu bude za takové jednání nést kárnou odpovědnost, trestní odpovědnost nebo odpovědnost za škodu.

Úprava kárné odpovědnosti je obsažena v hlavě čtvrté zákona o advokacii. Podle § 32 odst. 1 zákona o advokacii jsou advokát a advokátní koncipient odpovědní za kárné provinění, čímž se podle § 32 odst. 2 zákona o advokacii rozumí

114 Tamtéž, s. 410

115 Nález Ústavního soudu sp.zn. III. ÚS 617/2000

116 Tamtéž

„závažné nebo opětovné zaviněné porušení povinností stanovených advokátovi nebo advokátnímu koncipientovi tímto nebo zvláštním zákonem s výjimkou zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu nebo stavovským předpisem.“

Předloží-li nebo navrhne-li advokát provedení důkazu, který předem neproověřil (neuplatní-li se některá z výjimek popsaných výše), a takový důkaz poškodí postavení jeho klienta, lze v takovém jednání advokáta jednoznačně spatřovat závažné porušení povinnosti podle § 32 odst. 2 zákona o advokacii. Činit pouze takové kroky, které jsou ve prospěch klienta je totiž zcela elementární povinností každého advokáta a situace, kdy by klient byl v danou chvíli paradoxně v lepším postavení, kdyby žádného advokáta neměl (a tedy problematický důkaz by nebyl navržen), je zcela jistě nežádoucí.

Složitější je odpověď na otázku, zda by mohl být advokát kárně odpovědný i v situaci opačné, tedy v takovém případě, kdy by advokát nepředložil či nenavrhl důkaz, který by byl pro jeho klienta prospěšný. V takovém případě jsou myslitelné tři scénáře:

1. advokát se o prověření potenciálního důkazu vůbec nepokusil
2. advokát důkaz prověřit nemohl, ačkoliv chtěl, ať už pro nesouhlas klienta, osoby, jež by mohla vypovídat jako svědek, či osoby, která má důkaz v držení
3. advokát důkaz prověřil a dospěl k názoru, že není vhodné takový důkaz předkládat nebo navrhopvat

V prvním případě by se opět vcelku jednoznačně uplatnila kárná odpovědnost advokáta. Ten je totiž podle § 16 odst. 2 zákona o advokacii povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné. Pokud by se tedy advokát dozvěděl o důkazu, který by potenciálně mohl jeho klientovi prospět, má povinnost takový důkaz prověřit a případně následně předložit či navrhnout. Nečinnost advokáta v tomto ohledu dnes, již více než 15 let od vydání Usnesení ČAK a Stanoviska NSZ, nelze omluvit ani případnými obavami z postoje orgánů činných v trestním řízení k důkazům vyhledaným, prověřeným a předloženým či navrženým advokátem.

Ve druhém případě by dle mého názoru nebylo vyvození kárné odpovědnosti na místě. Advokát by totiž v tomto případě neměl, jak spolehlivě zjistit skutečnosti, které by z případného provedení důkazu vyplynuly, a až na zcela výjimečné případy by tak bylo nepřiměřeným rizikem provedení takového důkazu navrhopvat.

Ve třetím případě si lze představit možnost vyvození kárné odpovědnosti pouze velmi teoreticky, a to tehdy, když by se úsudek advokáta o prověřeném důkazu a jeho prospěšnosti pro klienta zcela diametrálně lišil od objektivní reality. K takové chybě by mohlo dojít např. z důvodu nevhodně zvolených otázek při rozhovoru s potenciálním svědkem, vyvozením nesprávných závěrů z listinného či věcného důkazu apod. Míra zavinění takové chyby na straně advokáta se může v jednotlivých případech lišit, a tedy nemusí vždy nutně dosahovat takové intenzity, aby bylo nutné vyvození kárné odpovědnosti. Jelikož ale platí předpoklad, že advokát je odborníkem na služby, které poskytuje a že je schopen advokacii vykonávat řádně, tak dle mého názoru odpovídá přinejmenším za případnou škodu způsobenou klientovi takovýmto chybným postupem, v souladu s § 24 odst. 1 zákona o advokacii.¹¹⁷

5. Trestný čin maření spravedlnosti

Vedle kárné odpovědnosti může při vadném postupu advokáta dojít i k naplnění skutkové podstaty některého trestného činu a tím i vzniku trestní odpovědnosti advokáta za takový trestný čin. V souvislosti s probíraným tématem považuji za nejzajímavější a nejúčelnější zaměřit se na výklad relativně nového trestného činu maření spravedlnosti podle § 347a trestního zákoníku.

Nové ustanovení § 347a trestního zákoníku obsahuje dvě nové základní skutkové podstaty a k tomu tři skutkové podstaty kvalifikované. Toto ustanovení bylo do trestního zákoníku doplněno s účinností od 1. 2. 2019 zákonem č. 287/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Základní skutkové podstaty upravují první dva odstavce, které zní:

117 VYCHOPENĚ, M. In. SVEJKOVSKÝ, J. a kol. *Zákon o advokacii: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 633 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7179-248-2. s. 168

(1) Kdo pro účely zahájení řízení před soudem, před mezinárodním soudním orgánem nebo trestního řízení anebo v takovém řízení předloží věcný nebo listinný důkazní prostředek, který má podstatný význam pro rozhodnutí, o kterém ví, že je padělaný nebo pozměněný, v úmyslu, aby byl použit jako pravý, anebo padělá nebo pozmění takový důkazní prostředek v úmyslu, aby byl použit jako pravý, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Kdo sám nebo prostřednictvím jiného poskytne, nabídne nebo slíbí prospěch jinému nebo pro jiného za účelem spáchání trestného činu křivého obvinění (§ 345), křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku (§ 346) nebo křivého tlumočení (§ 347), bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

Deklarovaným důvodem přidání tohoto ustanovení bylo naplnění mezinárodních závazků vyplývajících z čl. 23 Úmluvy Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (č. 75/2013 Sb. m. s.) a čl. 70 odst. 1 písm. b) Římského statutu Mezinárodního trestního soudu (č. 84/2009 Sb. m. s.).¹¹⁸

Podle odst. 1 se trestného činu maření spravedlnosti dopustí kdokoliv, kdo buď předloží věcný či listinný důkaz, který má podstatný význam pro rozhodnutí, aby byl použit jako pravý, přičemž ví, že je zfalšovaný, nebo takový důkaz přímo padělá. Jedná se o trestný čin úmyslný, kdy v prvním případě musí jít o úmysl přímý, v případě druhém je třeba přímého úmyslu pro akt padělání či pozměnění důkazu, ale pro jeho užití jako pravého postačuje úmysl nepřímý.¹¹⁹

Z formulace §347a odst. 1 věty první trestního zákoníku vyplývá, že tohoto trestného činu se lze dopustit v průběhu celého trestního řízení, tedy nejen v řízení před soudem, ale již v řízení přípravném.

118 Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely trestního řádu provedené zákonem č. 287/2018 Sb., je dostupná na <http://www.psp.cz> – sněmovní tisk 79 – Poslanecké sněmovny – volební období 2017-2021.

119 Provazník, J. Trestný čin maření spravedlnosti dle § 347a trestního zákoníku, *Státní zastupitelství*. 2019, 3, s. 32

Druhý odstavec poté upravuje jednání, které před účinností této novely bylo postižitelné jako návod či organizátorství trestných činů podle § 345 - § 347 trestního zákoníku.¹²⁰

Optikou problematiky, kterou se zabývá tato práce je velice významná skutečnost, že trestný čin maření spravedlnosti nemá nijak zúžený okruh pachatelů a dopustit se ho tedy může kdokoliv, mimo jiné i advokát vykonávající některou z jeho rolí v trestním řízení. Tato skutečnost vzbudila v průběhu přijímání novely nevoli a kritické reakce v řadách odborné veřejnosti a zejména advokátů, včetně České advokátní komory.¹²¹

Skutkovou podstatu podle § 347a odst. 2 trestního zákoníku by advokát mohl naplnit pouze za souběžného splnění tří podmínek.

1. Advokát by musel druhé osobě nabízet prospěch
2. Advokát za tento prospěch očekává, že se tato osoba dopustí některého z trestných činů podle § 345 - § 347 trestního zákoníku
3. Toto jednání advokáta je kryto přinejmenším nepřímým úmyslem

Skutkovou podstatu tedy nelze naplnit pouhým zjištěním skutečností, o nichž by potenciální svědek mohl vypovídat, tedy prověřováním důkazu, jak o něm bylo pojednáno výše. Stejně tak by k naplnění této skutkové podstaty nedošlo ani v případě, že by advokát takovou osobu naváděl, aby vypovídala křivě, aniž by jí za to nabízel nějaký prospěch. Takové jednání by bylo potenciálně postižitelné jako návod k trestnému činu křivé výpovědi.¹²²

Pomineme-li tedy zcela zjevné excesy na straně advokáta, kdy by např. některé osobě přislíbil finanční obnos v případě, že bude křivě vypovídat před orgánem činným v trestním řízení ve prospěch jeho klienta, tak by existence této skutkové podstaty neměla advokáta ve výkonu jeho poslání nijak omezovat.

120 Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely trestního řádu provedené zákonem č. 287/2018 Sb., je dostupná na <http://www.psp.cz> – sněmovní tisk 79 – Poslanecké sněmovny – volební období 2017-2021.

121 Vesecká, R. Trestný čin maření spravedlnosti, *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. 2019, **2**, s. 142

122 Provazník, J. Trestný čin maření spravedlnosti dle § 347a trestního zákoníku, *Státní zastupitelství*. 2019, **3**, s. 32

O něco složitější situace ale nastává v případě skutkové podstaty uvedené v § 347a odst. 1 trestního zákoníku. Opět pomineme případy excesů advokáta, kdy by advokát opatřil padělaný či pozměněný věcný či listinný důkaz a za plného vědomí, že je zfalšovaný, by takový důkaz předložil orgánům činným v trestním řízení, či případy, kdy by dokonce sám advokát takový důkaz zfalšoval. Takové případy jsou naplněním skutkové podstaty § 347a odst. 1 trestního zákoníku a advokát by tedy byl trestně odpovědný za tento trestný čin. Je ale třeba zvážit také variantu, že takový důkaz předá advokátovi jeho klient s tím, aby ho předložil orgánům činným v trestním řízení.

Již výše bylo zmíněno, že podle čl. 6 odst. 3 etického kodexu advokáta, není advokát oprávněn bez souhlasu klienta ověřovat pravdivost nebo úplnost skutkových informací klientem poskytnutých. I v tomto případě platí podmínka, že ten, kdo zfalšovaný důkaz předkládá, musí vědět, že je zfalšovaný. Nebude tedy postačovat pouhé tušení nebo podezření advokáta, že důkaz navrhovaný jeho klientem je zfalšovaný. Česká advokátní komora vydala k této problematice doporučení, jakým způsobem má advokát postupovat v případech, kdy je mu klientem navrhováno předložení důkazu, u kterého jsou pochybnosti o jeho pravosti. Advokátní komora v tomto ohledu doporučuje, aby advokáti do smlouvy o poskytování právních služeb preventivně zapracovali upozornění na existenci § 347a trestního zákoníku a na možnost trestního stíhání v případě předložení zfalšovaných důkazů. V případě, kdy klient advokátovi předloží důkaz, o kterém má advokát podezření, že byl zfalšovaný, měl by advokát klienta upozornit na možné následky předložení takového důkazu. Pokud by klient obavy advokáta věrohodně nerozptýlil a nadále trval na předložení takového důkazu, je advokát oprávněn žádat, aby klient tento důkaz předložil sám.¹²³

Závěrem této části tedy lze shrnout, že přes původní obavy odborné veřejnosti a zejména advokátů, by zavedením trestného činu maření spravedlnosti nemělo dojít k omezení práva na obhajobu. Je ale pravdou, že existence tohoto trestného činu může mít potenciálně nepříznivý vliv na důvěru mezi advokátem a klientem. V případě, že advokát pojme podezření, že důkaz navrhovaný jeho

123 Informace představenstva ČAK k trestnému činu maření spravedlnosti podle § 347a trestního zákoníku, *Bulletin advokacie*. 2019, 6, s. 5-6

klientem je zfalšovaný, je velice důležité, aby na tuto skutečnost klienta upozornil velice citlivě, opatrně a takovým způsobem, že nejde o pochybnost o osobě klienta, ale pouze k jím předloženému důkazu.¹²⁴

Konečně považuji za nutné zdůraznit, že chování kriminalizované novelou bylo již před jejím přijetím v rozporu přinejmenším s etickými zásadami, popřípadě by za takové jednání mohla být vyvozena kárná odpovědnost. Podle mého názoru skutečně nemůže být pochyb, že v souladu s důstojností, etikou a hodnotami advokacie není takové jednání advokáta, při kterém by předkládal vědomě zfalšované důkazy, či takové důkazy dokonce sám falšoval a opatroval. Takové jednání je nehodné advokáta a vedlo by pouze k dalšímu nabourávání důvěry široké veřejnosti v integritu a smysluplnost advokátského stavu. Stejný názor, k mému potěšení, vyjádřila i Česká advokátní komora, když ve výše zmíněném příspěvku v Bulletinu advokacie uvedla, že: „Česká advokátní komora v žádném případě neschvaluje předkládání padělaných či pozměňovaných důkazních prostředků, ať již v jakékoli konkrétní podobě, za jakýchkoli okolností a z jakýchkoli důvodů. Pokud by na takové činnosti měl participovat advokát, jednal by tím v naprostém rozporu s ustanovením § 17 zákona o advokacii, čl. 17 odst. 2 a čl. 4 odst. 3 etického kodexu.“¹²⁵

124 Tamtéž, s. 6

125 Tamtéž

Kapitola 5. Komparace se zahraniční úpravou

1. Právní úprava ve Spojených státech amerických

Na několika místech této práce již bylo zmíněno, že trestní řízení v České republice je stále ještě v souladu s kontinentální tradicí ovládáno zásadou legality a zásadou vyhledávací. Postupně do českého trestního řízení ale dochází k pronikání prvků kontradiktornosti, a to nejen kontradiktornosti ve smyslu, v jakém ji vykládá ESLP, ale také kontradiktorní prvky typické pro sporný trestní proces známý ze zemí common law. Považuji tedy za účelné na tomto místě krátce představit úpravu dokazování ve Spojených státech amerických (USA), jakožto pravděpodobně nejtypičtějšího zástupce zemí, ve kterých je trestní řízení ovládáno právě zásadou opportunity a zásadou sporného procesu.

Úvodem je třeba upozornit na skutečnost, že USA jsou státem federativním, a z toho důvodu se liší úprava na úrovni celé federace a na úrovni jednotlivých států. V této práci se budu zabývat úpravou federální, jak je obsažena ve Federálních pravidlech trestního řízení (*Federal Rules of Criminal Procedure*, dále jen „*Fed. R. Crim. P.*“) ¹²⁶ a ve Federálních pravidlech pro dokazování (*Federal rules of evidence*) ¹²⁷, a dále s ohledem na povahu právního řádu common law také v soudních precedentech. Tato úprava se uplatní před obvodními soudy USA (*district courts*), odvolacími soudy USA (*courts of appeals*) a před Nejvyšším soudem USA (*Supreme court*). ¹²⁸

Zavedení sporného (kontradiktorního) způsobu rozsouzení (*establishing an adversary system of adjudication*) je jedním ze základních cílů amerického trestního procesu. V americkém pojetí je ryzím kontradiktorním trestním řízením myšleno takové řízení, ve kterém rozhodčí orgány (v USA tedy porota a soudce) jsou pouze tichými a nestrannými účastníky, kteří v řízení rozhodují na základě skutečností jim představených stranami řízení, tedy prokuraturou a obhajobou. V takovém řízení je úkolem stran, aby vyšetřili skutečnosti, prověřili potenciální svědky a tyto skutečnosti poté představili v řízení soudu. Takto vyhledané, prověřené a

126 Dostupné online např. z <https://www.federalrulesofcriminalprocedure.org/>

127 Dostupné online např. z <https://www.rulesofevidence.org/>

128 Rule 1 (a) (1) of Fed. R. Crim. P.

předložené skutečnosti jsou poté podrobeny protidokazování (*counter-argument*) a protivýslechu (*cross-examination*) druhé strany řízení. V USA není zaveden kontradiktorní trestní proces v takto popsané ryzí podobě, ale v podobě modifikované. Tyto modifikace vyplývají z dalších základních cílů řízení a v jejich důsledku soud a porota nejsou jen zcela tichými účastníky řízení a strany (zejména prokuratura) jsou omezeny v tom, jaké postupy mohou uplatnit.¹²⁹

Z kontradiktornosti trestního řízení také vyplývá právo stran být seznámen a mít k dispozici důkazy opatřené druhou stranou (*discovery*). Toto právo je zakotveno v Rule 16 Fed. R. Crim. P. a zahrnuje např. právo obhajoby, aby mu na požádání bylo umožněno nahlédnout do listin a předmětů, které jsou v držení obžaloby. Výjimku ale tvoří svědecké výpovědi, na které se toto oprávnění v souladu s Rule 16 (a) (2) Fed. R. Crim. P. nevztahuje.

V trestním řízení v USA je tedy úkolem stran tohoto řízení (prokuratury a obhajoby), aby vyhledaly a opatřily důkazy svědčící v jejich prospěch. U takto vyhledaných a opatřených důkazů mají pak strany vzájemnou povinnost za podmínek stanovených zákonem na požádání s nimi seznámit i stranu druhou. V řízení před soudem a porotou poté jednotlivé strany vyslychají jimi vyhledané a navržené svědky, s tím, že druhá strana má poté právo protivýslechu. Soudce v takovém řízení „pouze“ tento spor stran řídí a usměrňuje. Takto kontradiktorní způsob vedení trestního řízení je podle názorů převažujících v americké právní teorii nejzpůsobilější k zjištění pravdy, vynesení spravedlivého rozhodnutí a k uplatnění práv jednotlivce tím, že jsou to právě strany řízení, které s ohledem na své individuální zájmy mají nejlepší motivaci vyhledat všechny důkazy svědčící v jejich prospěch. Zároveň je tímto způsobem dosaženo skutečné nestrannosti soudu, který není nijak zúčastněn na procesu získávání důkazů a je tak pravděpodobněji, že k předkládaným důkazům bude přistupovat objektivněji.¹³⁰

129 LA FAVE, W. R., ISRAEL, J. H. Criminal procedure. 3rd edition. St. Paul, Minnesota, 1985. 1142 s. ISBN 0-314-79280-5. s. 23

130 Tamtéž, s. 24

2. Právní úprava ve Slovenské republice

Možnost srovnat českou úpravu s právní úpravou na Slovensku se jeví jako velice zajímavá zejména z důvodu, že obě země měly při rozpadu Československa v roce 1993 stejný výchozí bod, ale právní úpravy se poté v obou zemích logicky vydaly odlišnými směry. V České republice bylo zatím trestní právo rekodifikováno pouze z poloviny, a to trestní právo hmotné, zatímco trestní řád z roku 1961 je ještě stále účinný. Oproti tomu na Slovensku již proběhla rekodifikace celého, hmotného i procesního trestního práva, a to s účinností od 1. ledna 2006. Od tohoto dne je tedy trestní proces na Slovensku upraven zákonem č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok (dále jen „*trestný poriadok*“).

Problematiky zkoumané touto prací se v novém slovenském trestním řádu dotýká několik ustanovení a obecně lze říci, že úprava této oblasti je po rekodifikaci obsáhlejší a detailnější, než je úprava v aktuálně účinném trestním řádu v ČR. Předně je třeba upozornit, že tam, kde se v této části hovoří o orgánech činných v trestním řízení, jsou tím myšleny pouze policejní orgán a státní zástupce (respektive prokurátor), nikoliv soud. Podle nové úpravy (§ 10 odst. 1 trestného poriadku) se totiž soud již nepovažuje za orgán činný v trestním řízení. Tato změna má zdůraznit postavení soudu jakožto nestranného orgánu, který představuje rozhodovací složku řízení mezi obhajobou a prokurátorem.¹³¹

Prvních rozdílů si lze všimnout již ve výčtu základních zásad trestního řízení v § 2 trestného poriadku. Zde je v odst. 7 zakotvena zásada na spravedlivé projednání věci, a to velice obdobným způsobem, jakým je upraveno právo na spravedlivý proces v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Z této zásady (opět podobně jako z čl. 6 odst. 1 Úmluvy) vyplývá princip rovnosti zbraní a princip kontradiktornosti řízení.¹³²

Zásada rovnosti zbraní se ve slovenském trestním řízení také projevuje jako zásada rovnosti stran řízení, zakotvená v § 2 odst. 14 trestného poriadku. Tato zásada je zákonným odrazem ustanovení čl. 47 odst. 3 Ústavy SR¹³³, který stanoví, že

131 ŠIMOVČEK, I. a kol. *Trestné právo procesné*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. 417 s. ISBN 978-80-7380-768-9. s. 152

132 Tamtéž, s. 47

133 ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky

všichni účastníci řízení před soudem jsou si rovni. Tato rovnost ale už z povahy věci v trestním řízení nemůže být rovností absolutní. Nelze smazat faktický rozdíl mezi obviněným a prokuraturou se všemi jejími zdroji a donucovací státní mocí. Z tohoto důvodu jsou v trestném poriadku některé instituty nastaveny tak, aby postavení obviněného posilovaly a pomohly k zabezpečení jeho procesních práv (*in favor defensionis*). Jedná se např. o důkazní břemeno obžaloby, nebo o práva obviněného (obhajoby), mezi které se řadí i právo zabezpečovat, předkládat a navrhopat důkazy svědčící obhajobě, a to již v přípravném řízení.¹³⁴

Ustanovení § 2 odst. 10 trestného poriadku zakotvuje zásadu materiální pravdy (zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností) a zásadu vyhledávací. Orgány činné v trestním řízení tedy důkazy vyhledávají z úřední povinnosti, a to jak v prospěch, tak v neprospěch obviněného. Zároveň ale ve větě třetí výslovně stanoví, že právo opatřovat důkazy mají vedle orgánů činných v trestním řízení i strany. K tomuto ustanovení odst. 11 doplňuje pravomoc soudu vykonat i důkazy, které strany nenavrhly a právo stran zabezpečit důkazy, které navrhly. Důvodová zpráva k těmto ustanovením uvádí, že: „*Predkladany Trestny poriadok v porovnaní s predchádzajúcimi preferuje prvky kontradiktórneho procesu, kde aktivitu pri dokazovaní vyvíjajú najmä strany.*“¹³⁵

Konečně ohledně provádění důkazů v řízení před soudem stanoví § 2 odst. 18 trestného poriadku, že: „*Konanie pred súdom je ústne, výnimky ustanovuje tento zákon. Dokazovanie riadi súd, ktorý však výsluch obžalovaného, svedkov, poškodeného a znalcov spravidla ponecháva stranám, najprv tej, ktorá dôkaz navrhla či obstarala.*“ Z tohoto ustanovení vyplývá, že v řízení před soudem se plně uplatní princip kontradiktornosti a předpokládá se, že vyjmenované důkazy budou provádět zejména strany řízení. Poté, co výslech jedna ze stran provede, má druhá strana právo na proti výslech, tedy nejen na položení doplňujících otázek jako v českém trestním řízení. Soud vystupuje jako nestranný rozhodce, ale zároveň může do výslechu aktivně zasáhnout položením vlastních otázek. Obě strany mají

134 ŠIMOVICEK, I. a kol. *Trestné právo procesné*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. 417 s. ISBN 978-80-7380-768-9. s. 47

135 Důvodová správa k vládnému návrhu zákona Trestného poriadku, dostupná z www.nrsr.sk, parlamentná tlač 720, 3. volebné obdobie, s. 10

právo vyslovit námitku proti způsobu kladení otázek nebo proti nerelevantnosti kladených otázek.¹³⁶

Tyto základní zásady jsou poté dále rozvedeny a konkretizovány v jednotlivých ustanoveních trestného poriadku. Tak ustanovení § 119 odst. 4 trestného poriadku dále rozvádí zásadu, že důkazy mohou opatřovat i strany, když stanoví, že strany mohou důkazy opatřovat na své náklady. Takovéto účelně vynaložené náklady nahradí obviněnému stát v případě, že obviněný bude zproštěn obžaloby z důvodu, že nebylo prokázáno, že se skutek stal, skutek není trestným činem, nebo nebylo dokázáno, že skutek spáchal obžalovaný (§ 119 odst. 4 věta druhá trestného poriadku ve spojení s § 285 odst. 1 písm. a), b), c) trestného poriadku). Dále ustanovení § 208 odst. 1 trestného poriadku upravuje skončení fáze vyšetřování či zkráceného vyšetřování a stanoví právo obviněného, obhájce, poškozeného, zmocněné osoby a jejich právních zástupců na prostudování spisů a podání návrhů na doplnění vyšetřování či zkráceného vyšetřování. Jedná se tedy o úpravu velice podobnou té, kterou obsahuje § 166 českého trestního řádu.

Z výše uvedených ustanovení trestného poriadku, stejně jako z důvodové zprávy k němu, lze tedy dovodit, že jedním z cílů přijetí nového trestněprocesního předpisu mělo být posílení kontradiktornosti řízení a principu rovnosti zbraní v trestním řízení na Slovensku, a to za účelem zefektivnění a zrychlení trestního řízení a lepšího uplatnění práva na obhajobu, stejně jako uplatnění práv dalších fyzických a právnických osob a ochrana celospolečenských zájmů.¹³⁷ Ze dvou možných pojetí kontradiktornosti uvedených výše v práci, se slovenská úprava, dle mého názoru, přiklání spíše k pojetí kontradiktornosti jakožto adverzárního řízení sporem stran. Důkazy provádí primárně strany, kterým náleží i právo proti výslechu. Soud má v tomto řízení především roli moderátora sporu a samozřejmě role konečného rozhodce.

136 ŠIMOVČEK, I. a kol. *Trestné právo procesné*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. 417 s. ISBN 978-80-7380-768-9. s. 51

137 Dôvodová správa k vládnému návrhu zákona Trestného poriadku, dostupná z www.nrsr.sk, parlamentná tlač 720, 3. volebné obdobie, s. 1

Kapitola 6. Věcný záměr trestního řádu

1. Rekodifikace trestního řízení

O rekodifikaci trestního řízení se začalo uvažovat v 80. letech 20. stol. Tyto úvahy poté nabraly na síle po společenských změnách v roce 1989, vzhledem k potřebě aktuální právní úpravy trestního řízení, která by tyto společenské změny a změny v pojetí právního státu reflektovala. V průběhu následujících let byly vládou schváleny tři věcné záměry trestního řádu, a to v roce 1999, 2004 a 2008.¹³⁸ Žádný z těchto návrhů ale nebyl přetvořen a schválen, jako nový zákon, a proto v České republice prozatím proběhla rekodifikace trestního práva pouze na úseku trestního práva hmotného, zatímco trestní řízení se nadále řídí trestním řádem z roku 1961, tedy více jak 60 let starým předpisem (jakkoliv zásadně novelizovaným).

V roce 2014 zahájila pracovní Komise pro nový trestní řád pod vedením P. Šámala práce na novém trestním řádu. Tento trestní řád má vycházet z dříve přijatých věcných záměrů z let 2004 a 2008 a nově vydaných a vládou schválených Východiscích a principech nového trestního řádu z roku 2014.¹³⁹

Za pravděpodobně hlavní cíl rekodifikace trestního řádu je označováno zrychlení celého trestního řízení, k čemuž má dopomoci i posílení kontradiktornosti, rozšíření oprávnění stran, zejména státního zastupitelství, a naopak odlehčení soudů tím, že některé jejich úkoly budou převedeny právě na strany řízení.¹⁴⁰

2. Aktuální znění navrhovaných ustanovení

Z prozatím zveřejněných částí návrhu nového trestního řádu¹⁴¹ vyplývá další posilování kontradiktorních prvků řízení, za současného zachování vyhledávací zásady a inkviziční povahy trestního řízení kontinentálního typu.

138 DRTINA, M. Rekodifikace zrychlí trestní proces. In: *pravnicaradce.ekonom.cz* [online]. 4. 9. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://pravnicaradce.ekonom.cz/c1-66811060-rekodifikace-zrychli-trestni-proces>

139 Rekodifikace trestního práva procesního. *Ministerstvo spravedlnosti České republiky* [online] ©2017 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>

140 Šámal, P. Rekodifikace trestního řádu. In *pravnicprostor.cz* [online]. 1. 6. 2015 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.pravnicprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekodifikace-trestniho-radu>

141 Dostupné online z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>

Kontradiktornost řízení je nově uvedena jako jedna ze obecných zásad trestního řízení, kdy § 8 návrhu trestního řádu stanoví, že:

(1) Obviněný má právo být způsobem a za podmínek uvedených v trestněprocesním zákoně seznámen s tím, co je mu kladeno za vinu a jaký trestný čin je v tom spatřován, a s důkazy, které orgány činné v trestním řízení v přípravném řízení opatřily, a to jak v jeho prospěch, tak i v neprospěch, a vyjádřit se k nim.

(2) Strany mají právo pramen důkazu nebo důkazní prostředek vyhledat, předložit, navrhnout jeho provedení nebo jej v souladu se zákonem provést, klást vyslychaným osobám otázky a vyjádřit se k provedeným důkazním prostředkům a k důkazům z nich vyplývajícím.

Zároveň je ale v § 7 návrhu trestního řádu nadále uvedena i zásada vyhledávací, podle které v přípravném řízení objasňují policejní orgán a státní zástupce okolnosti svědčící v prospěch i neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. Podle odst. 2 tohoto ustanovení je nadále zachována povinnost soudu doplnit dokazování v rozsahu potřebném pro jeho rozhodnutí. Soud podle § 10 odst. 5 návrhu trestního řádu nadále zůstává zařazen mezi orgány činnými v trestním řízení. Návrh tak (zatím) nepřistoupil ke kroku, který byl při rekodifikaci zvolen ve výše popsané právní úpravě na Slovensku.

Oprávnění stran vyhledávat, předkládat a navrhnout důkazy je tak v tomto návrhu zakotveno již v obecných zásadách. Tímto by měla být znovu posílena aktivita stran, ani by tím zároveň došlo k reálnému omezení funkce soudu, který je nadále zodpovědný za stanovení rozsahu dokazování tak, aby mohl ve věci rozhodnout. Podle nové úpravy by ale již mělo být pravidlem, že důkazy, které v průběhu řízení strany předloží a navrhnou, by i samy měly provést. K posílení kontradiktornosti by mělo přispět i nové oprávnění stran vyjádřit se k provedenému důkazu ihned po jeho provedení.¹⁴²

Právo vyhledat, předložit a navrhnout pramen důkazu nebo důkazní prostředek je v návrhu dále uvedeno i jako jedno z výslovných práv obviněného v § 52 odst. 1 písm. c) návrhu trestního řádu a stejně tak jako právo zúčastněné osoby

¹⁴² Ministerstvo spravodlnosti zahájilo veřejné připomínkové řízení k rekodifikaci trestního práva procesního, *Právní rozhledy*. 2018, 3.

podle § 66 odst. 1 písm. c), a jako právo poškozeného podle § 68 odst. 1 písm. c) návrhu trestního řádu. Konečně je stejné oprávnění stran zakotveno i v ustanovení prozatím označeném jako § e4 návrhu trestního řádu.

Návrh trestního řádu ale opět neobsahuje postup, který by strany měly při výkonu tohoto oprávnění a při prověřování vyhledaných důkazů dodržet, proto zřejmě nadále bude platit postup zakotvený v Usnesení ČAK a Stanovisku NSZ. Osobně si myslím, že by bylo vhodné tento postup alespoň rámcově zapracovat přímo do zákonné úpravy. Zákonodárce by tímto vyjasněním mohl posílit právní jistotu stran a mohl by je tak motivovat, aby tohoto oprávnění více využívaly, bez obav, že takto vyhledané důkazy budou posléze odmítány orgány činnými v trestním řízení, či že důkazům vyhledaným stranami bude připisována nižší důkazní hodnota.

Závěr

Ze všech výše uvedených skutečností, myslím, plyne závěr, že oprávnění advokátů vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhopat důkazy v trestním řízení je dnes již nespornou součástí českého trestního řízení. Toto oprávnění umožňuje obhajobě aktivně se řízení účastnit a nebýt tak jen jeho pouhým objektem. Tímto je přispěno k naplnění práva na obhajobu a ve výsledku i ke zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností a naplnění účelu celého trestního řízení. Stejně tak tato oprávnění přispívají i k uplatnění práv ostatních stran trestního řízení, tedy poškozeného a zúčastněné osoby.

Osoba, proti které je trestní řízení vedeno, je subjektem, který má na výsledku takového řízení pravděpodobně nejzásadnější zájem a rozsudek bude mít na její další život největší vliv. Z toho důvodu je podle mě logické, aby jí byla zákonem dána možnost prezentovat svoji verzi událostí a v mezích spravedlivého procesu ovlivnit rozhodnutí soudu, a za tímto účelem pátrat po důkazech svědčících v její prospěch a tyto posléze předkládat orgánům činným v trestním řízení. Toto vyplývá i z představených principů rovnosti zbraní a kontradiktornosti řízení, plynoucích z judikatury ESLP, jejichž jednoznačným porušením by byla situace, kdy by k vyhledávání a předkládání důkazů byla oprávněna pouze strana obžaloby, ale nikoliv obhajoba. K naplnění těchto principů ale dle mého názoru není nutně zapotřebí zavádět adverzární řízení jako v např. v USA, ale je třeba důsledně dbát na to, aby žádná ze stran trestního řízení nebyla neoprávněně zvýhodněna proti straně jiné. Za takové znevýhodnění je možné považovat i omezování práva obhajoby na vyhledávání, prověřování a předkládání vlastních důkazů.

Z předkládané práce plyne závěr, že již desítky let prakticky není pochyb o tom, že strany řízení a jejich právní zástupci jsou oprávněny důkazy ve svůj prospěch vyhledat a předložit či navrhnout. Nejproblematictější oblastí probírané problematiky tak je postup těchto subjektů při prověřování jimi vyhledaných důkazů. Oprávnění prověřovat důkazy stranami ale jednoznačně vyplývá z jejich oprávnění tyto důkazy vyhledat a předložit, je jejich imanentní součástí. Nelze po stranách řízení spravedlivě žádat, aby předkládaly takové důkazy, u kterých nemohou s jistotou (či téměř s jistotou) předpovědět, jaký vliv budou mít na řízení a zda jejich provedení bude v jejich prospěch. Proto za největší nedostatek současného (a podle aktuálně pravděpodobného vývoje i budoucího) trestního řádu

považují absenci alespoň rámcové úpravy postupu stran při prověřování vyhledaných důkazů. Zakotvením tohoto oprávnění přímo na zákonné úrovni by nepochybně přispělo k rozšíření povědomí o jeho existenci jak mezi advokáty, tak zejména mezi orgány činnými v trestním řízení, a vyjasněním limitů, které je třeba při výkonu těchto oprávnění dodržet, by přispělo k širším možnostem jejich využití.

Resumé

This diploma thesis deals with the right of an attorney to search for, examine, submit and propose evidence in criminal procedure in the Czech Republic. Said right was a subject of theoretical debate already in the 1980s, and then it was explicitly added into Czech Criminal Procedure during its novelization in 1990s and early 2000s.

The goal of this thesis is to explain the theoretical background of this right and to describe its implementation into the Czech legal order, as well as to point out some problems that can be encountered when exercising this right.

The thesis is divided into six chapters, which are in turn split into parts. The first chapter explains in its first part the basic rules of evidence and its subject and scope. Second part of the first chapter then describes the position of an attorney, both in general and specifically in criminal proceedings.

The second chapter explains in its first part the equality of arms principle and the definition of adversary trial, as given in theory and in the case law of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court of the Czech Republic. Second part of the second chapter then describes the history and evolution of Criminal Procedure in the Czech Republic, its novelization and the introduction of the aforementioned principles into the Criminal Procedure.

The third chapter introduces current legislation *de lege lata*. First part of this chapter provides an overview of several provisions that concern the topic of this thesis and the second part then explains in detail how an attorney is supposed to proceed when exercising his right to search for, examine, submit and propose evidence in criminal procedure.

The fourth chapter then touches on several different problems that can arise while exercising this right and possible ramifications of incorrect practice of an attorney.

The fifth chapter gives a brief comparison of discussed subject matter in the United States of America and in Slovakia.

The sixth and final chapter presents possible future development considering the ongoing attempts at recodification of the criminal procedure in the Czech Republic.

Seznam použité literatury

DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7.

DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. 1140 s. ISBN 978-80-7552-600-7.

FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní. 7. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s. ISBN 978-80-7598-306-0.

GŘIVNA, T. a kol. *Právo na obhajobu. Teorie a praxe 21. století.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 302 s. ISBN 978-80-7380-593-7.

JELÍNEK, J. a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. 1. vydání.* Praha: Leges, 2018. 536 s. ISBN 978-80-7502-287-5.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní. 4. vyd.* Praha: Leges, 2018. 864 s. ISBN 978-80-7502-278-3.

JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: *Obhájce v trestním řízení. 1. vydání.* Praha: Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-88-2.

LA FAVE, W. R., ISRAEL, J. H. *Criminal procedure. 3rd edition.* St. Paul, Minnesota, 1985. 1142 s. ISBN 0-314-79280-5.

RŮŽEK, A. a kol. *Československé trestní řízení. 1. vydání.* Praha: Panorama, 1982. Učebnice.

SUMMERS, S. J. *Fair Trials : The European Criminal Procedural Tradition and the European Court of Human Rights.* Oxford, Portland: Hart Publishing, 2007. 208 s. ISBN 978-1-84113-730-8.

SVEJKOVSKÝ, J. a kol. *Zákon o advokacii: komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, 633 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7179-248-2.

SVEJKOVSKÝ, J. MACKOVÁ, A., VYCHOPENĚ, M. a kol. *Advokátní právo. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017, 332 s. ISBN 978-80-7400-659-3.

ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Praha: Codex Bohemia, 1999, 404 s. ISBN 80-85963-89-2

ŠIMOVČEK, I. a kol. *Trestné právo procesné*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. 417 s. ISBN 978-80-7380-768-9.

VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7.

WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol.: *Listina základních práv a svobod: Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012. 931 s. ISBN 978-80-7357-750-6.

Seznam použitých právních předpisů

Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.)

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

zákon č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích

zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky

zákon č. 301/2006 Z.z., trestný poriadok

Federal Rules of Criminal Procedure

Seznam použité judikatury

rozsudek ESLP Neumeister v. Rakousko, rozsudek ESLP Delcourt v. Belgie, rozsudek ESLP Krčmář v. Česká republika, rozsudek ESLP Foucher v. Francie, rozsudek ESLP Regner v. Česká republika, rozsudek ESLP Kikabidze v. Gruzie, rozsudek ESLP Y. v. Slovinsko, nález ÚS III. ÚS 1980/13, nález ÚS III. ÚS 239/04, nález ÚS III. ÚS 3221/09, nález ÚS IV. ÚS 463/2000, nález ÚS III. ÚS 617/2000, nález ÚS IV. ÚS 463/2000, nález ÚS I. ÚS 118/09

Seznam dalších použitých zdrojů

DRTINA, M. Rekodifikace zrychlí trestní proces. In: pravniradce.ekonom.cz [online]. 4. 9. 2020 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://pravniradce.ekonom.cz/c1-66811060-rekodifikace-zrychli-trestni-proces>

Důvodová správa k vládnému návrhu zákona Trestného poriadku, dostupná z <http://www.nrsr.sk> – parlamentná tlač 720, 3. volebné obdobie

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely trestního řádu provedené zákonem č. 292/1993 Sb., je dostupná na <http://www.psp.cz> – sněmovní tisk 535 – Poslanecké sněmovny – volební období 1992-1996.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., je dostupná na <http://www.psp.cz> – sněmovní tisk 785 – Poslanecké sněmovny – volební období 1998-2002.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely trestního řádu provedené zákonem č. 287/2018 Sb., je dostupná na <http://www.psp.cz> – sněmovní tisk 79 – Poslanecké sněmovny – volební období 2017-2021.

Informace představenstva ČAK k trestnému činu maření spravedlnosti podle § 347a trestního zákoníku, *Bulletin advokacie*. 2019, **6**, s. 5-6

Kocina, J., Vepřek, J. Oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení, *Bulletin advokacie*. 2020, **10**, s. 71-73

Ministerstvo spravedlnosti zahájilo veřejné připomínkové řízení k rekonifikaci trestního práva procesního, *Právní rozhledy*. 2018, **3**

Mulák, J. Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe, *Bulletin advokacie*, 2019, **3**, s. 33-37

PECH, L. Vyhledávání důkazů advokátem v trestním řízení. In: epravo.cz [online]. 26. 2. 2009 [cit. 18. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/wMedavani-dukazu-advokatem-v-trestnim-rizeni-55563.html>

Provažník, J. Trestný čin maření spravedlnosti dle § 347a trestního zákoníku, *Státní zastupitelství*. 2019, **3**, s. 32

Stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství SL 766/2004 ze dne 14. 10. 2004, poř. č. 9/2004, ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k postupu státních zástupců ohledně výkonů práva obhájce (advokáta) postupem podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu vyhledávat a předkládat důkazy nebo navrhopvat provedení důkazů

Šámal, P. Rekonifikace trestního řádu. In pravniprostor.cz [online]. 1. 6. 2015 [cit. 21. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekonifikace-trestniho-radu>

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 13/2004 ze dne 12. října 2004, k výkonu oprávnění advokáta vyhledávat, předkládat a navrhnout důkazy v trestním řízení

Vantuch, P. K použitelnosti důkazu, který v trestním řízení obstaral a předložil obhájce. *Bulletin advokacie*. 1996, **6-7**, s. 24-33

Vantuch, P. K znaleckým posudkům vyžádaným obhajobou po novele trestního řádu, *Bulletin advokacie*. 2002, **4**, s. 32-41

Vantuch, P. Kdy může obhajoba důkaz vyhledat, kdy předložit a kdy jen navrhnout jeho provedení, *Bulletin advokacie*. 2013, **7-8**, s. 32

Vesecká, R. Trestný čin maření spravedlnosti, *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. 2019, **2**, s. 142